Slachta Margit
Nemzeti Szociálpolitikai Intézet

JELZŐRENDSZER ISMERTETÉSE, GYERMEKBÁNTALMAZÁS PREVENCIÓJA

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és
VEKOP-7.5.1-16-2016-00001
kiemelt projektek
Cím: 1071 Budapest, Peterdy u. 15.
E-mail: efop382@nszi.hu
E-mail: vekop751@nszi.hu

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jelzőrendszer ismertetése, gyermekbántalmazás prevenciója

HALLGATÓI TANANYAG

Szerző

Szerző Dr. Gortka-Rákó Erzsébet

Szakmai lektor

Dr. Haász Sándor
utólagos lektorációt végzett Szarvák Mónika és dr. Andráczi-Tóth Veronika

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú, Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projekt

Az EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú, Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A kiadvány a Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet
EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú,
Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projekt keretében készült

Kiadja Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet

1142 Budapest, Ungvár utca 64-66.

Telefon: +36 1 450 32 30, +36 1 450 32 35

www.nszi.hu

Felelős kiadó Dr. Tóth Tibor főigazgató

Budapest, 2022.

Tartalom

Előszó ……..
1. A gyermekbántalmazás 7
1.1. A gyermekbántalmazás fogalmi megközelítései 8
1.2. A gyermekbántalmazás típusai 11
1.3. A gyermekbántalmazás okai 15
2. Az észlelő- és jelzőrendszer I. 20
2.1. A veszélyeztettséget és krízishelyzetet észlelő- és jelzőrendszer célja 21
2.2. A veszélyeztetettséget és a krízishelyzetet észlelő és jelzőrendszer tagjai 21
2.3. Az észlelő és jelzőrendszer tagjainak feladatai, eljárása, támogatása és felelőssége 22
2.4. A jelzés elmulasztásának szankciói 25
2.5. Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása és jelentése 26
3. Az észlelő- és jelzőrendszer 2. 30
3.1. A család -és gyermekjóléti szolgáltok szerepe feladata a települési észlelő és jelzőrendszer működésében 30
3.2. Az észlelő és jelzőrendszer 4 szintje 32
3.3. A zárt adatkezelés ismertetése 34
4. Jelzés 35
4.1. A probléma észlelése, a veszélyeztetettség fogalmi meghatározásai 35
4.2. A veszélyeztetettségk ialakulásában szerepet játszó tényezők, problémák 37
4.3. A jelzőrendszeri tag saját eszközei 39
4.4. Krízishelyzet, azonnali intézkedést igénylő helyzetek 42
5. A gyermekbántalmazás megelőzése 46
5.1. A gyermekbántalmazás felismerése, gyanújelek 46
5.2. Prevenció 49
5.3. A segítségnyújtás lehetőségei 51
5.4. A szociális és gyermekvédelmi szakember szerepe és feladata a gyermekbántalmazás felismerésében és megelőzésében. 53
Felhasznált irodalom 56
Internetes források 57
Törvények, rendeletek 57
1. sz. melléklet 58

Előszó

Köszöntjük az 5 tanórás **„*Jelzőrendszer ismertetése. Gyermekbántalmazás prevenciója*”** c. szakmai e-learning típusú továbbképzésen!

Ez a modern képzési forma, ledöntve a térbeli és időbeli határokat, lehetővé teszi a képzés tananyagához való rugalmas hozzáférést és annak egyéni ütemben történő elsajátítását.

- A képzés teljes tartalmát a megadott elektronikus felületen éri el. A tananyag feldolgozására az Ön által meghatározott időbeosztásban és ritmusában kerülhet sor a megadott határidőig.
- A képzés vizsgával zárul, amit az elektronikus felületen tud teljesíteni a megadott határidőig. A határidő lejártát követően a teszt megírására nincs lehetőség.

Mit ad Önnek a „*Jelzőrendszer ismertetése, gyermekbántalmazás prevenciója*” c. továbbképzés, milyen kompetenciákkal bővül szakmai tudása?

A továbbképzés alapvető célja, hogy komplex szemléletet alakítson ki a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszerben különböző szinten feladatot ellátó szakemberek számára a jelzőrendszer működése és a gyermekbántalmazás prevenciója témájában. A továbbképzésben résztvevők tudatosabban, felelősségteljesebben tudják ellátni az észlelő- és jelzőrendszerbeli feladataikat, hatékonyabban tudnak fellépni a gyermekbántalmazás megelőzése érdekében.

„A gyermekbántalmazással kapcsolatos ismeretek összefoglalására vállalkoztunk az alábbi tananyagban. Elsősorban a gyermekvédelem területén dolgozó, szociális szakemberek számára készítettük, de haszonnal tekinthetik át a segítő szakmák egyéb területein dolgozók is.

Az 1. fejezetben a gyermekbántalmazás fogalmi kereteit, okait mutatjuk be. A 2-3. fejezetben az észlelő- és jelzőrendszer célját, tagjait, feladatait, működésének sajátosságait foglaltuk össze.

A következő fejezetben a jelzés fontosságára, a jelzés folyamatának lépéseire, az egyes szereplők feladataira, felelősségére tértünk ki. Az utolsó fejezetben a gyermekbántalmazás megelőzését, a prevenció és a segítségnyújtás lehetőségeinek áttekintésére vállalkoztunk. A tananyag felépítése során minden részben bemutatjuk a fejezet célját, a témában megjelent aktuális szakirodalmat. A tanulás segítése érdekében a fejezetek elején tanulást segítő kérdések találhatóak, a fejezetek végén pedig az elsajátított ismeretek ellenőrzése valósul meg egy-két feleletválasztós teszt formájában.

Tudjuk, hogy maga a gyermekvédelem egy bonyolult, sok tényező által befolyásolt összetett rendszer, aminek egyik eleme a benne dolgozó szakemberek felkészültsége.

Reményeink szerint a tananyag hozzájárul a szociális szakemberek ismereteinek frissítéséhez, bővítéséhez és ezen keresztül pedig hatékonyabban valósulhat meg a gyermekek védelme.”

A szerző

Hogyan épül fel az „*Jelzőrendszer ismertetése. Gyermekbántalmazás*” c. továbbképzés?

Tananyagegység	Óraszám	Forma
1. Szakmai e-learning	5 óra (4 óra elmélet 1 óra gyakorlat)	e-learning

Általános forgatókönyvi utasítások a teljes tananyag (1-5 fejezet) e-learning felületre történő adaptációhoz

Megvalósításra vonatkozó ötletek szabadszöveges megvalósításban:
A főszöveg, a tananyag tényleges szövege Arial 10; 1,15 sorközzel. Az új kifejezések, kulcsszavak vastagítással kiemelésre kerültek. Kérjük, hogy a szövegezésben alkalmazott betűtípusok (pl.: félkövér, dőlt) megtartását; valamint a fejezetek és alfejezetek címének feltüntetését, az azokhoz tartozó sorszámmal együtt. Fontos a tartalmak sorrendiségének megtartása.

"A fejezetekhez tartozó **Szövegdobozok** („Összefoglalás-Cél-Kulcsszavak") feltüntetése önálló képernyőn való elhelyezéssel javasolt.

Fontos, hogy ne lehessen átlépni a következő képernyőre a törzsanyag és a magyarázó szövegrész megnyitása nélkül (amennyiben az a résztvevő által kinyitandó ablakban jelenik meg)

Fontos, hogy a tananyag megtekintésének elkezdése előtt feltüntetésre kerüljön a résztvevők számára, a törzsanyag, magyarázó szövegrész és opcionális szövegrész eltérő célú tartalmának alábbi* rövid leírása és feltüntetésének módja; valamint, hogy az önellenőrző- és vizsgakérdések kizárólag a törzsanyagból ki.

*

- „A törzsanyag a főbb információkat tartalmazó szövegrész, mely a képzéshez kötődő tudástár alappilléreit képezi.
- A magyarázó szövegrész a törzsanyagot bővebben kifejtő tartalom, mely a szükséges tudást részletesebben kifejtve, segíti annak elmélyítését.
- Az opcionális szövegrész a képzés tananyagához kötődő érdekességeket tartalmazza, mely kiszélesíti a résztvevők témával kapcsolatos ismereteit.
- A színjelöléssel el nem látott tartalmak kikerülnek a képernyő-adaptációból.

A törzsanyag tartalma elsőként jelenik meg a képernyőképeken, melyet a kötelezően megnyitandó ablakokkal vagy továbbgörgetés lehetőségével a magyarázó szövegrész kísér. Az opcionális szövegrészeket tartalmazó felugró ablakok megnyitása ajánlott, de nem kötelező."

A képernyőn azok **ábrák** feltüntetése szükséges, melyek esetében az ábrák száma a tartalom típusokhoz tartozó színek (zöld, sárga, kék) egyikével jelölt.

Forgatókönyvi utasítások a tananyag összes önellenőrző kérdésére vonatkozóan

Az önellenőrző kérdések az e-learning tananyagrészre kiterjedően, az egyes fejezetekhez kötődnek, megjelenítése így az adott fejezetek után célszerű. Az önellenőrző kérdések nem a vizsgateszt kérdései közül kerülnek ki, azonban a legtöbb hasonló tartalommal bír. A válaszok megjelölés után azonnal feltüntetendő az ellenőrzés. Hibás válasz esetén nincs lehetőség új próbálkozásra Az önellenőrző kérdések a vizsgateszt pontszámításába nem számítanak bele. A fejezetenként 2 db, összesen 10 db önellenőrző kérdés minden hallgató számára azonos. Az önellenőrző kérdések helyes válaszai zöld, félkövér betűtípussal jelöltek.

1. A gyermekbántalmazás

Összefoglalás: Ezen tananyagrészben a hallgató megismeri a gyermekbántalmazás fogalmát, típusait a bántalmazáshoz vezető okokat.

Cél: A gyermekbántalmazás és a hozzá kapcsolódó fogalmak áttekintése, a gyermekbántalmazás tipológiájának megismerése.

Kulcsszavak: gyermekbántalmazás, elhanyagolás, gyermeki jellemzők, okok

Tanulást segítő kérdések:

- Mit nevezünk gyermekbántalmazásnak?
- Milyen főbb típusai vannak a gyermekbántalmazásnak?
- Milyen okai és következményei vannak gyermekbántalmazásnak?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom:

- Herczog Mária (2007): Gyermekbántalmazás. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest
- Babity Mária (2013): A gyermekbántalmazás rizikótényezőinek vizsgálata https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15157/babity-maria-phd-2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y utolsó letöltés 2021. 04. 20.
- Kerezsi Klára (1995): A védtelen gyermek Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest
- Pintér Ádám-Tóth Judit Nikoletta (2017) A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás In Statisztikai szemle 95. évf. 8-9. sz. 847-872.
- Papházi Tibor (2016): A gyermekbántalmazás statisztikája. METSZETEK Vol. 5 (2016) No. 4 http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek%202016_4_08_paphazi.pdf utolsó letöltés 2021. 04. 20.

A gyermekbántalmazás megelőzése és kezelése az egyik legnagyobb kihívás a segítő szakemberek számára. A társadalom sokféleképpen viszonyulhat ehhez a kérdéshez, de egyet értünk Henry Kempe gyerekgyógyásszal, aki összefoglalta, hogy milyen fejlődési szinteket kell a társdalomnak elérnie ahhoz, hogy felismerje és kezelje gyermekbántalmazás létezését. Ezek a következők:

1. szint: A testi vagy szexuális abúzus létezésének tagadása. A látott abúzusokat a pszichotikus, alkoholista vagy drogfüggő szülő esetleg idegen vendégek számlájára írják és úgy gondolják, hogy azoknak nincs közük a társadalom egészének problémáihoz.
2. szint: A társadalom felfigyel a bántalmazás durvább formáira és a súlyosabb testi megnyilvánulásokkal szemben hatékonyabb megoldó stratégiákat kezd kialakítani, kevésbé súlyos ügyekben pedig megjelenik a korai felismerés ésintervenció igénye.
3. szint: Egyre többet foglalkoznak testi bántalmazással és a figyelem azokra a gyerekekre irányul, akik nehezen boldogulnak és akiket testileg elhanyagolnak. Felismerik az abúzusfinomabb formáit, mint a különböző mérgezéseket.
4. szint: A társadalom felismeri az érzelmi abúzust, az elhanyagolást és az elutasítás, bűnbakkeresés és az emocionális depriváció súlyosabb formáit.
5. szint: A társadalom felismeri a szexuálisan zaklatott gyerekek súlyos helyzetét.
6. szint: Felismerjük és leszögezzük, hogy minden gyermek kívánt tagja a társadalomnak az egészséges személyiség fejlődéséhez szerető gondoskodásra, érzelmi biztonságra és kifogástalan táplálékra, illetve megelőző-gyógyító intézkedésre van szükség. (Szexuális gyermekbántalmazás a családban, 2001)

A fenti sorokat gondolat ébresztőnek szántuk, és gyermekvédelmi szempontból a hatodik szint elérését tartjuk elérendő célnak. Ki-ki gondolja át hogyan látja, hol tartunk a probléma kezelésében?

Henry Kempe (1922-1984) gyermekgyógyász vezette be a szakirodalomba a „megvert gyermek szindróma" fogalmát. Két alkalommal jelölték Nobel-díjra, egyszer a biztonságosabb himlő elleni vakcina fejlesztéséért, egyszer pedig a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésében és kezelésében végzett tevékenységéért. Tevékenysége eredményeként 1972-ben elfogadták a coloradoi törvényt, ami minden bántalmazás gyanús esetben jogi tanácsadást biztosít a gyermek számára. (forrás: https://link.springer.com/content/pdf/bfm%3A978-94-007-4084-6%2F1.pdfRichard D. KrugmanJill E. Korbin C. Henry Kempeeds) (2013): A 50 Year LegacytotheField of ChildAbuse and Neglect Springer, London 2013)

1.1. A gyermekbántalmazás fogalmi megközelítései

A magyar jogrendszerben **nincs pontos meghatározás** arra vonatkozóan, milyen eset minősül gyermekbántalmazásnak, elhanyagolásnak, a szakemberek között is vita van e tekintetben. Éppen ezért a következőkben áttekintjük a gyermekbántalmazáshoz kapcsolódó fogalmakat és azok meghatározásait a hatályos jogszabályok, valamint a gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelmi szakellátás vonatkozó módszertani és oktatási anyagai alapján.

Az **ENSZ** 1989. november 20-án elfogadott **Gyermek jogairól szóló Egyezménye** (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény) szintén **nem tartalmazza** a bántalmazás, veszélyeztetés vagy a rossz bánásmód **definíciószerű meghatározását**.

A Gyermekjogi Egyezmény 19. cikke rendelkezik arról, hogy a gyermeknek joga van az erőszak minden formájától való védelemhez:

A Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény által a gyermekek bántalmazástól való védelméről szóló 19. cikkben használt ***erőszak, támadás és fizika durvaság*** kifejezéseket nem értelmezi. Az ***érzelmi erőszak*** körébe sorolja a megalázást, a zaklatást, a verbális erőszakot, a kirekesztést, a kiközösítést, és minden más olyan eljárást, amelyek lelki károkat okozhatnak.

A Kézikönyv gyermekbántalmazásként értelmezi nem csak a közvetlenül a gyermekre irányuló erőszakot, hanem a ***közvetett erőszak***ot is, amely nem a gyermekre irányul, de a gyermek tanúja annak, többek között a családi erőszakot és a közösségi erőszakot (pl. fegyveres konfliktust) is.

A Kézikönyv értelmezésében a ***rossz bánásmód***, a ***kizsákmányolás*** minden ártalmas bánásmódot magában foglal, nem csak a fizikai vagy lelki erőszakkal járókat, vagy a visszaélésként definiáltakat. Például a ***hanyag bánásmód*** körébe sorolja a gyermeket ért baleseteket is, míg a *kizsákmányolás* körébe sorolja a tehetséges gyermek (sportban, művészetben, stb. tehetséges gyermek) kizsákmányolását, illetve a média esetleges kizsákmányoló magatartását is.

A fentiekből egyértelműen látszik, hogy a Gyermekjogi Egyezmény **a lehető legszélesebben értelmezi a gyermekbántalmazás fogalmát**, annak érdekében, hogy a társadalmi, kulturális, szabályozási különbségek ellenére a részes tagállamokban a gyermekek a lehető legszélesebb körű védelemben részesüljenek.

Ezt a szándékot tükrözi a Gyermekjogi Egyezmény azon alapelve is, hogy az állam felel a gyermekekkel szembeni erőszak minden formájának megelőzéséért, akár állami tisztviselő, akár szülő vagy más gondviselő, tanár vagy más gyermek követ el erőszakot.

A Gyermekjogi Egyezményben deklaráltak egyfajta összefoglalását tartalmazza az **Egészségügyi Világszervezet** (World Health Organization, WHO) gyermekbántalmazás definíciója:

„A gyermek bántalmazása és elhanyagolása (rossz bánásmód) magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy a hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy

egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul."

Jól látható, hogy míg a Gyermekjogi Egyezmény meghatározása leíró jellegű, vagyis a gyermekbántalmazás értelmezésének széles körű kiterjesztése a célja, addig a WHO definíciója a **bekövetkezett vagy lehetséges következmények** (*a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi*) **beemelésével** segíti a cselekmények értelmezését és megítélését.

Az Európa Tanácsnak **a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló Egyezmény**t (a továbbiakban: **Lanzarote Egyezmény**) Magyarország 2010. november 29-én írta alá, majd a 2015. évi XCII. törvénnyel 2015. július 1-jén kihirdetésre került. A Lanzarote Egyezmény szintén leszögezi, hogy minden gyermeknek joga van családja, a társadalom és az állam részéről olyan védelmi intézkedésekhez, amelyeket kiskorú státusza megkövetel, továbbá hogy a **gyermekek szexuális kizsákmányolása**, különösen a gyermekpornográfia és a prostitúció, valamint a gyermekek szexuális zaklatásának minden formája, ideértve a külföldön elkövetett cselekményeket is, ártalmasak a gyermekek egészségére és pszicho-szociális fejlődésére.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1993. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: **Gyvt.)** a fenti nemzetközi dokumentumokkal összhangban a veszélyeztetettségnél és a súlyos veszélyeztetettségnél szintén nem a cselekmény- vagy magatartástípusok felsorolásával igyekszik meghatározni ezen fogalmak tartalmát, terjedelmét, hanem, a WHO definíciójához hasonlóan, a **következményei által**. Ez a következmények felőli megközelítés azonban nem jelenti azt, hogy a Gyvt. ne tartalmazná az ebbe a körbe tartozó cselekmények meghatározását. Ezt azonban nem nevesített felsorolással kívánja elérni, hanem kategóriák alkalmazásával, de ebben, a Gyermekjogi Egyezménnyel összhangban, a teljes körűségre törekszik. A Gyvt. alapján a gyermek veszélyeztetettségét okozhatja **magatartás** (aktív megvalósítás), **mulasztás** (passzív megvalósítás) és **körülmény** (nem szándékos magatartás vagy mulasztás) is. A Gyvt. bár nevesíti, hogy a súlyos veszélyeztetés bántalmazás vagy elhanyagolás útján valósítható meg, azok tartalmát nem határozza meg.

Fontos megjegyezni, hogy a **WHO** a gyermek bántalmazásánál a bántalmazást **megvalósítók körét szűken értelmezi** („*olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul*"), ezzel szemben a **Gyvt. kiszélesíti** a veszélyeztetést megvalósítók körét („*a gyermek vagy más személy által tanúsított*"). Vagyis a Gyvt. meghatározása alapján a gyermek **önmagát** is veszélyeztetheti, illetve olyan személyek is, akikkel nem áll felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapuló kapcsolatban, így például a **kortárs bántalmazás** nem fér bele a WHO definíciójába, azonban a Gyvt. értelmezésébe igen.

A Gyvt. következmény-központú megközelítése ellenére mind a szakmai, mind a közéleti diskurzusokban **nincs egyetértés** arról, hogy mit értünk pontosan gyermekbántalmazás, rossz bánásmód, elhanyagolás vagy veszélyeztetettség alatt, illetve, hogy ezek a kategóriák milyen viszonyban vannak egymással. Az egységes értelmezés hiánya gyakorlati problémákat vet fel az egyes esetek, gyermekbántalmazási ügyek megítélésében, így az azok kapcsán megtett, megteendő intézkedések kapcsán is. .(Forrás: Bede N. Krisóf P. Varga B. Gyermekbántalmazás hallgatói tananyag készült: Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság **EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú, Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projekt keretében)**

Elhanyagolás

Elhanyagolás minden olyan mulasztás vagy baj okozása (akár szándékos, akár tudatlanságból, óvatlanságból, nemtörődömségből ered), amely jelentősen árt a gyermek egészségének, vagy lassítja, akadályozza szomatikus, értelmi, mentális és érzelmi fejlődését. Az elhanyagolás lehet *érzelmi, fizikai* és *oktatási, nevelési* elhanyagolás is. Míg a bántalmazás aktív cselekmény (a bántalmazó tevőleges magatartása okozza), addig az elhanyagolás passzív magatartással valósul meg, vagyis elkövetője passzivitásával, szükséges cselekmények nem megtételével valósítja meg.

Érzelmi elhanyagolást jelent az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya, a gyermek érzelmi kötődésének durva mellőzése, elutasítása.
Fizikai elhanyagolást jelent az alapvető fizikai szükségletek, higiénés feltételek hiánya, a felügyelet hiánya, a gyermek védelmének elmulasztása olyan esetekben, amikor veszélynek van kitéve. Ide sorolható pl. az orvosi ellátás késleltetése, elmulasztása, az orvosi utasítások be nem tartása, a védőoltások beadatásának indokolatlan elmulasztása, késleltetése. A gyermek egészségének, gyógyulásának veszélyeztetése a szükséges kórházi kezelés visszautasítása. Számon véletlen baleset hátterében is feltételezhető az elhanyagolás (pl. autóban biztonsági öv, gyermekülés használatának mellzése ,kerékpározásnál bukósisak hiány stb.)
Oktatási, nevelési elhanyagolás az óvodai és iskolalátogatási kötelezettség elhanyagolás, az siskolai feladatok teljesítmény-problémák figyelmen kívül hagyása, együttműködés hiány vagy szembefordulás az oktatási intézménnyel, annak rendjévl vagy a rendelkezésre álló és javasolt speciális képzési, fejlesztési, egészségügyi szolgáltatások igénybevételének elmulasztása.(Egészségügyi szakmai irányelv – Az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekek bántalmazáánsak, elhanyagolásának gyanúja eseté Emberi Erőforrások Minisztériuma Egészségügyi Államtitkárság Egészségüyi Szakkollégiuma)

Az elhanyagolás a fenti értelmezésben ***valamitől való megfosztottságot, valamilyen cselekmény, magatartás elmaradását*** jelenti. A gyermek fizikai, érzelmi vagy szexuális bántalmazása, kizsákmányolása nem tartozik bele ebbe a kategóriába.

A gyermeki jellemzők, amelyek révén a gyermek nagyobb valószínűséggel válhat bántalmazottá(Moore idézi Kerezsi, 1995) a következők:

- Fizikai tényezők: retardáció, születési rendellenességek, hiperaktív gyerek, síró, rosszul evő, dédelgetést el nem fogadó gyermek, valamint mindazok, akik a szülők szerint különböznek a természetes állapotúnak vélt gyermektől.
- „Rossz jelképeivé vált”: azok a gyerekek, akik válás, házassági krízis, megromlott kapcsolat idején születtek. Szinte megtestesítik ezeket az eseményeket a baj hordozóinak tűnnek.
- Gyenge kötődés a szülőkhöz: szülő börtönben van/volt vagy egyéb ok miatt nincs kötődés különösen az anyához.

A statisztikai adatok szerint minden negyedik lány és minden hetedik fiúgyermek esik áldozatul szexuális bántalmazásnak a 18. életéve betöltése előtt. Kutatók szerint a látencia becsült adata a nyugat-európai országokban 1:10, míg Magyarországon 1:25 arányú. A KSH adatai szerint a gyermekpopuláció 10%-a tekinthető veszélyeztetettnek. Az adatgyűjtés pontatlansága és a meghatározások sokfélesége miatt ezeket alábecsültnek tartják. (Tománé és mtsai, 2018:64)

1.2. A gyermekbántalmazás típusai

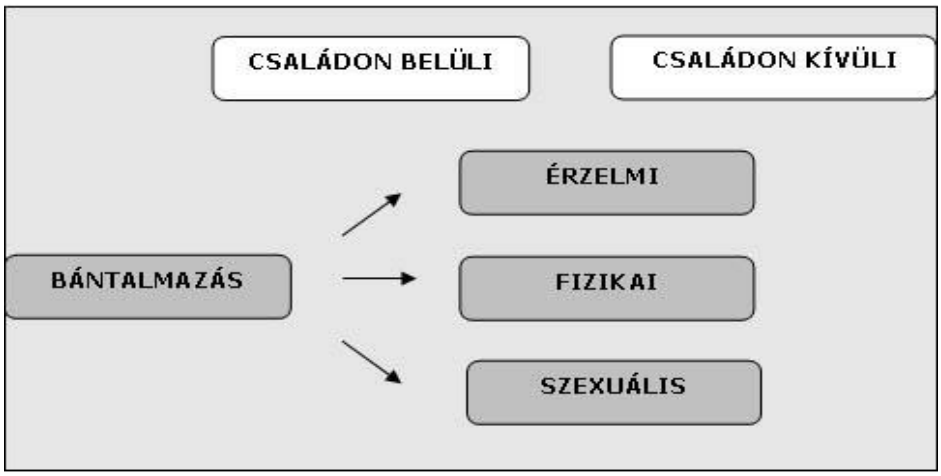

1. sz. ábra (forrás: szakirodalom alapján saját szerkesztés)

A gyermek bántalmazása történhet családon belül, valamelyik családtag által és családon kívül. A gyermek bántalmazás tipológiája szerint lehet érzelmi, fizikai vagy szexuális bántalmazás.

- **A fizikai bántalmazás** formáihoz tartozik minden olyan magatartás, mely során a szülő, a gondozó vagy más felnőtt vagy gyermek a 18 év alatti gyermeknek szándékosan testi fájdalmat vagy sérülést okoz, vagy ha a szülő/gondozó magatartása következtében a sérülés veszélye fennáll. A családon belüli fizikai bántalmazás elkövetője más családtag is lehet, így például a szülő, nevelőszülő, az idősebb testvér vagy unokatestvér, valamelyik nagyszülő vagy (ritkábban) távolabbi rokon..

A fizikai bántalmazás lehet:
- ütés (kézzel, eszközzel)
- rúgás, rázás, dobálás, rángatás (különösen csecsemőkre veszélyes, belső vérzéseket, sérüléseket, vénaszakadást, a nyakcsigolya törését okozhatja, akár a csecsemő halálához is vezethet – és sajnos éppen ez az egyik leggyakoribb bántalmazási forma csecsemőknél), rángatás
- tárggyal történő megdobás
- szúrás
- fojtogatás (kézzel, vagy a gyermek fejének víz alá nyomása)
- lekötözés
- mérgezés haj/fül húzása, haj kitépése megégetés, leforrázás, maró anyaggal való leöntés (Herczog, Kovács, 2004; Révész, 2004; Howe, 2005; Wolfe, McIsaac, 2010 idézi Babity, 2013).

A fizikai bántalmazás tünetei általában könnyen felismerhetőek, többek között ütésnyomok a testen, törések, rándulások, rángatások nyomai, fejsérülések, szem körüli bevérzés, égési sérülések stb. Azonban vannak olyan fizikai bántalmazási tünetek, melyek csak napokkal később láthatóak.

Az érzelmi abúzus a gyermekkínzásnak az a fajtája, amely a pszichológiai érés és fejlődés károsodásához vezet. Az érzelmi, lelki bántalmazás azt a *rendszeres, hosszú időn át tartó* rossz érzelmi bánásmódot jelenti, amely súlyos következményekkel jár és tartósan káros hatással van a gyermek érzelmi fejlődésére.
Az érzelmi bántalmazás gyakran együtt jár a fizikai bántalmazással, de a bántalmazás egyéb formáinak is velejárója. Az érzelmi bántalmazás lehet:

- verbális bántalmazás (a gyermek sértegetése, folyamatos kritizálása, teljesítményeinek sorozatos lekicsinylése, meggyanúsítás, megszégyenítés mások előtt stb.),
- nem verbális bántalmazás (bántó vagy sértő gesztusok, mutogatás, mimikai megnyilvánulások),
- érzelmi válaszkészség megtagadása; elutasítás (pl. a gyermek kapcsolatteremtő próbálkozásainak vagy szükségleteinek figyelmen kívül hagyása),
- izoláció, korlátozás (eltiltás a barátoktól, vagy más, a gyermek számára fontos szociális kapcsolatoktól),
- megfélemlítés, fenyegetőzés (fizikai büntetéssel, elhagyással, megöléssel stb.),
- megvesztegetés (helytelen viselkedésre, pl. betörésre, koldulásra biztatás stb.),
- a gyermek megbüntetése pozitív és egészséges magatartási formákért (mosoly, hangadás, helyzetváltoztatás, a környezet explorációja, játék stb.),
- olyan élethelyzet, amikor a gyemrek szem és fültanúja más személy bántalmazásának
- online (interneten keresztül történő) zaklatás, illetve bántalmazás (Howe, 2005; Wolfe, McIsaac, 2010 idézi Babity, 2013).

Az érzelmi bántalmazás egy újabb megjelenési formája az online bántalmazás, vagy cyberbullying. Jelentős előrelépés, hogy a magyar kormány 2016-ban elkészítette Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiáját. A Stratégia áttekinti médiaműveltség és tudatosság kérdését, a védelem és biztonság lehetőségeit, a gyermekekre irányuló internetes veszélyeket, a szűrőszabályozás kérdéseit. „Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiájának kiemelt célja a tudatos, értékteremtő internethasználat támogatása mellett, hogy az eddigieknél hangsúlyosabban érvényesüljenek a gyermekek védelmét szolgáló szabályok és intézkedések."(Magyarország Digitális GyermekvédelmiStratégiája: 5.https://cdn.prohardver.hu/dl/cnt/2018-02/143446/dgys.pdf 2021. 04. 30.)

A gyermekeket veszélyeztető tartalmak az interneten:

- *Cyberbullying*(online megfélemlítés): az érintett személyes adatainak hozzájárulás nélküli közzététele, felvétel feltöltése közösségi, videó-, illetve képmegosztó oldalra, amit tudta vagy engedélye nélkül kínos helyzetben készített róla valaki.
- *Flaming („égetés")*: online veszekedés dühös és trágár nyelvezet használatával.
- *Harassment (zaklatás):* hosszabb ideig fennálló szándékos sérelemokozás áldozatává válik egy tinédzser az interneten vagy mobiltelefonon.
- *Denigation (befeketítés)*: kegyetlen, a hírnév rontására alkalmas pletykák vagy szóbeszéd küldése, kiposztolása, terjesztése valakiről.
- *Exclusion (kiközösítés):* az online közösség egy tagjának csoportból való kirekesztése.
- *Outing (kibeszélés):* titkok, pletykák vagy egyéb személyes információk engedély nélküli megosztása másokkal.
- *Trickery („trükközés", becsapás):* személyes adatok csalással, megtévesztéssel történő megszerzése valakitől, majd ezeknek az információknak, adatoknak a közösséggel való megosztása.
- *Cyberstalking (online megfigyelés):* az áldozat online szokásainak megfigyelése, folyamatos figyelemmel kísérése és támadó jellegű kijátszása.
- *Cyberthreats (online fenyegetések):* olyan közvetlen fenyegetések vagy nyugtalanító kijelentések, amelyekből úgy tűnik, hogy a szerző érzelmileg felkavart, és fontolgatja, hogy valaki mást vagy magát bántja.
- *Sexting (szexting):* az elkövető szexuálisan provokatívés saját maga által készített meztelen vagy félig meztelen képeket, vagy nyíltan szexuális tartalmú szöveget küld el online.
- Online pedofília: a megfélemlítés mellett a legsúlyosabb veszély, mely a gyermekeket fenyegetheti, az internetes pedofília. A hamis profilok mögé rejtőző személyek gyakran másnak (legtöbb esetben

szintén gyermeknek) kiadva magukat próbálják meg a gyermekek jóhiszeműségét és naivságát kihasználni.

- Erőszak, agresszió, kegyetlen bánásmód: az erőszakos, agresszív, véres és brutális, tartalmak szintén károsak a gyermekekre, és gyakran előfordulnak mindenféle figyelmeztetés, *metatag*elhelyezése nélkül.
- Függőség: az online játékok, kiváltképpen függőséget okozó hatásuk miatt különösen veszélyesek lehetnek.
- Online szolgáltatások igénybevétele (fizetések), online játékok: szintén veszélyforrásként említendő az olyan fizetési felületek (általában online játékokhoz kapcsolódóan), ahol nincs különösebb kontroll a fizetés folyamata felett, és pár kattintással online fizetést lehet alkalmazni.

Az EU Kids 25 országot érintő felmérésével készült az EU Kids Online kutatássorozat. A kutatás célja a gyerekek internet használatának felmérése volt. A kutatás megállapította, hogy a gyerekek átlagosan 9 éves korukban kezdik el használni az internetet. A jövőben ez csökkenni fog 5-6 éves korra A 9-16 éves korosztály 60 százaléka naponta használja az internetet, 35 százalékuk hetente egy-két alkalommal. A leggyakoribb az online ismerkedés, amit 26 százalékuk már kipróbált. 16 százalék böngészett már olyan oldalon, ami veszélyeket rejt számukra. A pornográf tartalmak böngészése elenyésző, minden tizedik gyereknek van ilyen tapasztalata. A megkérdezttek 70 százaléka számolt be arról, hogy online megfélemlítés áldozata volt. Szexuális tartalmú képekkel a gyerekek 30 százaléka találkozott, szexuális tartalmú üzenetekről a gyerekek 29 százaléka számolt be. A gyerekek 9 százaléka vett részt olyan találkozón, amit onlilne ismerkedés előzött meg. (Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiája, 2016)

A veszélytípusoktól függően többféle védelmi lehetőség van így a szűrőszoftverek használata, oldalak célzott blokkolása. Tájékoztatás elhelyezése azadott oldalon a káros tartalomhoz való hozzáférést megelőzően. A gyermek önvédelmi mechanizmusának fejlesztése, amivel kitudja szűrni azokat a tényezőket, amik azt sejtetik, hogy káros tartalom van az adott felületen.

A gyermekvédelmi szakemberek számára is feladat a gyermekek virtuális veszélyektől való védelme. Működik a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal, melynek feladata a szolgáltatók jogkövető magatartásának segítése, intézkedések a kiskorúak és a szüleik média használati tudatosságának növelése érdekében. A testület egyedi ügyeket is elbírál.(2001. évi CVIII. törvény 4/A §.)

A szexuális bántalmazás körébe tartozik minden olyan cselekmény, amelynek során valamely szexuális aktivitásba bevonnak egy gyermeket, ha a gyerek életkoránál, fejlettségénél fogva nem tekinthető felkészültnek, érettnek erre, illetve ha ez a magatartás ellenkezik az adott ország törvényeivel, az elfogadott társadalmi normákkal. A szexuális visszaélés megvalósulhat gyermek és felnőtt, gyerek és gyerek között, ha a gyerek kora és fejlettsége alapján feltételezhetően bizalmi vagy hatalmi viszonyban van a bántalmazottal és e cselekmény az elkövető igényeinek kielégítésére irányul.

A szexuálisbántalmazás fogalma és fajtái:
Szexuális bántalmazás a gyermek bevonását jelenti olyan szexuális aktivitásba, amelyet a gyermek nem képes megérteni, felfogni, amelyhez nem tudja az érdemi beleegyezését adni, vagy amelyre a gyerek koránál, értelmi vagy érzelmi fejlettségi állapotánál fogva nem érett, továbbá amelyet tilt az **adott társadalom/közösség** jog- és szokásrendje, illetve az **adott környezetben elfogadott tabuk**.

- exhibicionizmus – a felnőtt felfedi nemi szervét a gyermek előtt; ez nyilván akkor számít exhibicionizmusnak, ha a felnőtt számára valamilyen mértékű kielégülést okoz

- voyerizmus – a felnőtt megfigyel egy gyermeket vetkőzés, fürdés, vécézés közben, és ez a felnőtt számára szexuális kielégülést okoz
- csókolózás, simogatás (nemi szervek, mell), orális szex, vaginális vagy anális aktus pornográfia a pornófilm együttnézése a gyerekkel is, pedofília olyan interakció, amely egy 14 éves kor alatti gyermek és egy felnőtt között zajlik, melynek során agyermek, a felnőtt szexuális kielégítésének tárgya. (Herczog, 2007)a gyermek kizsákmányolása gyermekprostitúció, vagy más **jogellenes** szexuális aktivitás, szexuális zaklatás minden formájában,

A szexuális erőszak jellemzői:
A beleegyezés hiánya a gyermek sohasem képes beleegyezni a felnőttekkel való szexuális érintkezésbe. Ambivalencia (jó-rossz megkülönböztetése nehéz, figyelem, ajándék, jutalom) Kihasználás a felnőtt mindig kihasználja a gyermeket, jutalmat ígér stb., 5 évnél nagyobb korkülönbséget a szexuális bántalmazás bizonyítékának tekintenek). Kényszer (fizikai, pszichológiai kényszer, az esetek 50%-ban van fizikai kényszer).Szándékosság (szándékosan saját kielégülése érdekében cselekszik a felnőtt). Titkosság (áldozatot titoktartásra bírja, fenyegetés, kényszerítő eszközök révén). (Révész, 2004)
A szexuális bántalmazás elkövetői nem idegen, ismeretlen személyek, hanem gyakran a rokonok, barátok, ismerősök közül kerülnek ki. Az elkövetők 85 százalékát az áldozat előzőleg ismerte és több mint az esetek felében az elkövető családtag a bántalmazó személy bármely magasabb státuszú csoport tagja is lehet a bántalmazás gyakorisága független az elkövető iskolázottságától. Igen ritka, hogy a bántalmazás csupán a gyermek fantáziája a legtöbb szexuális btalmazás éveken át folytatódik az áldozatok nem kérnek segítséget. (Révész, 2004)
Tünete lehet többek között: a gyermek korához nem illő viselkedés, szókincs, nemi aktus eljátszása, érdeklődés a szex iránt, alhasi, végbél, nemi szervek fájdalma, húgyúti fertőzések, kiskorú terhessége, nemi betegség stb.

A bánalmazás speciális formái
A Münchausenby proxy szindróma és a megrázott gyermek szindróma.
A Münchausenby proxy, egy ritkán előforduló tünetegyüttes esetében az anya szándékosan betegíti meg a gyermekét, különböző módokon, például helytelen gyógyszeradagolással, majd mindent megtesz gyógyulása érdekében, kórházról kórházra, orvostól orvosig viszi gyermekét. Ilyenkor egy idő után feltűnővé válik a szakmailag megmagyarázhatatlan rosszullétek, állapotok gyakorisága. A háttérben az anya pszichés zavara áll. Szenvedélyesen sóvárog a szeretetért,melyet a beteg gyermekének odaadó ápolásáért remél megkapni. Számára az egyedüli szociális támaszt az egészségügyi hálózat jelenti.

Megrázott gyermek szindróma (shaken baby syndrome)
E sérülési forma jellegzetessége − és egyben ez adja a felismerés nehézségét is −, hogy külsérelmi nyom nem látható, hanem súlyos központi idegrendszeri sérülések alakulhatnak ki. Az erős rázás következtében a csecsemő feje, amelyet a gyenge nyakizmok nem tudnak tartani, tehetetlenül csapódik előre, hátra, eközben alakulhatnak ki a sérülések: a hídvénák szakadása, subduralishaematoma, retinabevérzések, nyaki gerinc-és gerincvelő-sérülések.
Babity (2013) Gardner (1985) alapján a bántalmazással összefüggésbe hozható jelenségként értelmezi a szülői **elidegenedés/elidegenítésszindrómát**. Ez egy olyan tünetegyüttes, ami a házastársak válásakor figyelhető meg. Az egyik szülő igyekszik megnyerni a gyerek lojalitását, és a szeretetét kihasználva a másik szülő ellen lejáratási hadjáratot indít, amiben a gyerek aktív szerepet kap.

Méhmagzatot károsító magatartás:
Az a magatartás, amikor a várandós anya – az erről való felvilágosítás ellenére – életmódjával magzata egészségét veszélyezteti, így elsősorban a terhesség alatti drog- és alkoholfogyasztás, a mértéktelen dohányzás, a prostitúció tartozhat ide. A várandós bántalmazása, a nem gondozott, titkolt terhesség is

árthat a méhmagzatnak. Ebbe a kategóriába sorolandó az újszülött megölése, amikor az anya (általában titkolt terhességet követően) közvetlenül a szülés után, illetve néhány órán belül az újszülött halálát okozza tevőlegesen vagymagára hagyással Gyermekbántalmazás hallgatói tananyag)

Kortársbántalmazás
A kortársbántalmazás speciális megjelenési formái a **bullying** és a **cyberbullying**.
Iskolai bántalmazásnak, más néven **bullying**nek vagy mobbingnak nevezzük azt, ha valaki hosszabb időn át ismétlődően szándékosan bánt valakit/valakiket. Ez természetesen bekövetkezhet bármelyik gyermekközösségben is: gyermekotthon/lakásotthon, tábor, szakkör, sportcsapat, stb. Fontos jellemzője, hogy az áldozatok és az elkövetők között kiegyenlítetlenek az erőviszonyok. Tehát általában az idősebb a fiatalabbat, az erősebb a gyengébbet vagy az egészséges a fogyatékost bántalmazza. A bántalmazás formája lehet szóbeli, fizikai, szexuális vagy érzelmi. Ilyen a verés, ütés, rugdosás, kiközösítés, pletykálkodás, molesztálás stb. Napjainkban különösen elterjedt az interneten való zaklatás, a közösségi portálon lévő adatlapokkal való visszaélés vagy azonline fenyegetőzés. Az internetes lelki terror, a cybermobbing vagy cyberbullying veszélyesen terjedő jelenség.

Rendszerabúzus
A szakirodalom rendszerabúzusnaktekinti, ha a gyermekek védelmét szolgáló tevékenység vagy rendszer nem létezik vagy diszfunkcionálisan működik, ezzel hozzájárul a bántalmazás, elhanyagolás megelőzésének elmulasztásához, késedelmes elhárításához vagy be nem avatkozásával a folyamatos károsodáshoz. Rendszerabúzus körében elkövetett gyermekbántalmazásnak minősül, ha a gyermekbántalmazás észlelését vagy annak gyanújának felmerülését nem követi beavatkozás, vagyis nem kerül sor jelzéstételre, intézkedések megtételére az áldozat védelme, megsegítése, valamint az eset kivizsgálásának megkezdése érdekében. Szintén rendszerabúzusról beszélünk, ha nem kerül sor a gyermekbántalmazás következményeinek enyhítésére, feldolgozására irányuló szolgáltatások biztosítására, illetve a további gyermekbántalmazások megakadályozására irányuló intézkedések megtételére.
(Forrás: Gyermekbántalmazás hallgatói tananyag)

1.3. A gyermekbántalmazás okai

Sok szülő, sőt valószínűleg a legtöbb, hajlamos a gyermekét bántalmazni, ha az életében olyan problémák adódnak, melyeket nem tud megfelelően kezelni; a kevés empátiával megáldott szülők még inkább esélyesek erre; - bizonyos szülőket nagy valószínűséggel gyermekkínzóvá tesz saját személyiségfejlődésük, saját családi tapasztalataik, avagy a családi életről vallott elképzeléseik, megnyilvánulásaik és elvárásaik; - sok család a kultúra és a társadalom jóváhagyásával gyötri gyermekét azáltal, hogy nem ellenzik, sőt sok esetben bátorítják is a családot a társadalmi elzárkózásra, elfogadják a durvaságot, mint a nevelés egyik módszerét továbbá azt az alapelvet, hogy a gyermek a szülő tulajdonát képezi.

Az érzelmileg bántalmazó szülő jellemzői:

- Csökkent képesség. Gyermekeiket gyakran bántalmazzák azok a szülők, akik nem képesek teljesen megérteni gyermekeiket és kielégítően bánni velük. Az értelmileg fogyatékos, pszichiátriai problémákkal küzdő, alkoholista, vagy kábítószerfüggő szülők gyakran képtelenek megfelelő módon kielégíteni gyermekeik azon érzelmi igényeit, melyek elengedhetetlenül szükségesek egészséges fejlődésükhöz. A gondoskodást, a nevelést ugyancsak lehetetlenné tehetik az empátia hiánya, vagy ha a szülő képtelen az „együttérzésre”.
- Szadista pszichózis. Néhány súlyosan sérült szülők, akiknél a betegség tünete, hogy mások fájdalmában lelnek élvezetet, gyermekeiket módszeresen és rendszeresen kínozzák érzelmileg, szándékosan okoznak nekik lelki sebeket. Szerencsére ilyen szülők (a „rákos lelkűek”, ahogy C. Henry

Kempe gyermekgyógyász nevezi őket) meglehetősen ritkán fordulnak elő, de néha ők játsszák a főszerepet a legsúlyosabb esetekben.

- Hamis elképzelések a gyermek szükségleteiről. A gyermeknevelés alapja a kulturális és tudományos, pontosabban objektív ismeretek. Egyes szülők a saját személyiségfejlődésüknek vagy kulturális hagyományaiknak köszönhetően semmilyen objektív mércével nem rendelkeznek, és téves elképzeléseik vannak a gyermekek szükségleteiről, ami végül gyermekeik érzelmi gyötréséhez vezethet. Az ilyen téves elképzelések sokszor a szülők saját kulturális hagyományaiban gyökereznek, ahol legalábbis megvolt a lehetőségük arra, hogy elfogadják és normálisnak tartsák őket, a szó általánosan elfogadott értelmében. (James Barbarino, Anne C. Gabarino, 1993)

Bavolek és Keene (1999 idézi Babity, 2013), öt olyan faktort határoztak meg, amelyek a gyermekbántalmazás előfordulásának valószínűsége szempontjából magas kockázatot képviselnek. Az általuk leírt öt faktor:túlzott elvárások a gyermek felé, szülői empátia hiánya a gyermek szükségletei iránt a testi fenyítés hasznosságába vetett erős hit, a családi – gyermek-szülő – szerepek megfordítása, a gyermeki hatalom és önállóság korlátozása.

Pászthy (2017) a bántalmazás okai közé a következőket sorolta: a bántalmazó személyisége, a bántalmazó múltja, családi tényezők, aktuális élethelyzet.A bántalmazó múltjában a következőket emeli ki, mint kockázati tényezőt: Bántalmazott gyermek (saját szülővel való azonosulás, mely intenzív stressz hatására aktualizálódik), nem megfelelő szülői minta a konfliktusok kezelésére, szülői minta hiánya, érzelmi elszigeteltség, megfelelő ismeretek hiánya.
Révész és Babity (2005) felhívja a figyelmet arra, hogy a bántalmazó szülők egyharmada maga is bántalmazott gyermek volt. Így a bántalmazás „öröklődhet". Ugyanakkor a kutatók felhívják a figyelmet arra, hogy a bántalmazott gyermekek kétharmada nem válik bántalmazóvá. Továbbá bántalmazó szülővé válnak olyan felnőttek is, akiket gyermekkorukban nem bántalmazták.

A gyermekbántalmazás hosszú távú következményei lehetnek:

- bizalmatlanság (semleges gesztust is támadónak éli meg)
- alacsony önértékelés
- depresszió
- öngyilkosság
- agresszivitás
- zavar az emberi kapcsolatokban
- gyenge iskolai teljesítmény
- borderline személyiség
- személyiségzavar
- drogfogyasztás

"A gyermekjóléti szolgálatoknál megforduló gyermekek esetében nagyon ritka, hogy csak egyetlen olyan probléma lenne a családban, amely miatt a szolgálat munkatársainak segítségére szorulnak. Az elmúlt időszakban a szolgálatok gondozásában részesült, évente mintegy 140 ezer kiskorúnál átlagosan legalább 5-6 problémát azonosítottak a szakemberek. Az összes kezelt probléma 60–65 százalékát leggyakrabban az anyagi, a gyermeknevelési és beilleszkedési gondok tették ki, azonban a bántalmazás és az elhanyagolás, illetve az ezekkel összefüggő családi konfliktus is minden évben a problémák megközelítőleg egyötödét jelentette. A gyermekjóléti szolgálatok nyilvántartása szerint a gondozott gyermekek 13-14 százalékának fő problémája bántalmazásból vagy elhanyagolásból fakadt. Mivel a problémák igen ritkán jelentkeznek önmagukban, az alapproblémákhoz szinte minden esetben más jellegű veszélyeztető tényező

is járult. 2015-ben a gyermekjóléti szolgálatok összesen 11 ezer gyermekbántalmazást tartottak nyilván, és 45 ezer esetben regisztráltak szülői elhanyagolást." (Pintér-Tóth, 2017:857)
Papházi (2016) A gyermekjóléti szolgálatok adatait elemezte a 2006-2013 közötti időszakban és a következő megállapítást tette: A gyermekbántalmazással kapcsolatosan a gyermekjóléti szolgálatok statisztikai adatszolgáltatásából az alábbi következtetéseket lehet megtenni. A bántalmazott gyermekek száma összességében csökken a statisztikai kimutatások szerint. A legtöbb bántalmazott gyermek lelki sérülést szenved el, illetve azt is. A legtöbb erőszak a gyermeket családon belül éri, leginkább a szülőtől. A családon belüli erőszak a gyermekjóléti szolgálatok klienskörébe tartozó gyermekek között összességében kicsi, de nem elhanyagolható arányt képvisel, valamennyi kezelt problémát, illetve az ezekben érintett gyermekeket tekintve.
A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek egy részének kötődési zavara van. Ennek következtében nem értik saját és mások érzelmi állapotát. Nem bíznak a gondozóikban, sokszor nem érzik jól magukat a gondoskodó környezetben. Ennek következtében előfordul, hogy agresszív, kontrolláló viselkedést mutatnak, a szeretetteljes gondoskodásra elutasítóan válaszolhatnak. Nehézséget okozhat mind az örökbefogadó, mind a nevelőszülők számára, hogy nem értik a gyermek viselkedésének hátterét, és csalódottságuk, tehetetlenségük, esetleg eszköztelenségük miatt nem képesek tartósan alternatív, pozitívabb kapcsolati formákat felkínálni a gyermeknek. Ez az előző kapcsolati minta aktiválódását, ismétlődését jelenti, maga után vonhatja a bántalmazó, illetve elhanyagoló környezet újbóli kialakulását. (Babity,2013)

Magyarországi jó gyakorlatok

Nemzetközi színtéren az Európai Bizottság 2012-ben kidolgozta A gyermekbarát internet európai stratégiáját. A stratégia a következő négy, egymást támogató fő „pillér" köré szerveződik: (1) a gyermekeknek szóló minőségi online tartalom fejlesztésének ösztönzése; (2) a tudatosságnövelő és felkészítő intézkedések fokozása; (3) biztonságos online környezet teremtése a gyermekek számára; valamint (4) küzdelem a gyermekek szexuális zaklatása és kizsákmányolása ellen.Magyarországon a stratégiának megfelelően az elmúlt években számos intézkedés történt elsősorban a tudatosságnövelő és felkészítő intézkedések fokozása és a biztonságos online környezet létrehozása terén. Több olyan stratégia készült, ami érinti a gyermekek védelmének ezen szegmensét. A Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020 kiemelten kezeli a gyermekek védelmét és biztonságát. Hangsúlyozza a számítógépes bűnözés (gyermekekkel szembeni bűncselekmények, digitális kalózkodás digitálisadat- és információlopás stb.) elleni hatékony hatósági fellépés jogszabályi háttér megteremtésének szükségességét. Továbbá egy átfogó országos tájékoztató programot a valós biztonsági kockázatokról és csökkentésük módjairól.
Az állami szervek mellett a civil szervezetek is bekapcsolódnak a gyermekek biztonságos internethasználatának segítésébe.

A **Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat** csatlakozott az Európa Bizottság által indított Safer Internet Programhoz. Több korosztály számára készített anyagot a biztonságos internethasználat érdekében. Így a 4-8 évesek számára a Bibi a neten címmel mesébe ágyazottan ismerteti meg a gyerekeket a virtuális világ veszélyeivel. A 13-16 évesek számára elkészítettek a WebWeWant címet viselő oktatási segédanyag magyar nyelvű változatát, ami ennek a korosztálynak ad segítséget az internethasználatra vonatkozóan. A webwewant.eu oldalon a pedagógusok számára is elérhető az a kézikönyv, amit a biztonságos internethasználat oktatása során tudnak használni. A kézikönyvek és segédanyagok elsődleges célja a kreatív és kritikus gondolkodási készségek fejlesztése. A Nemzeti Gyermekmentő Szolgálat rendszeresen szervez konferenciákat az internet gyermekekre gyakorolt hatása témakörben.
A **Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány** több mint 25 éve segíti a gyerekeket. Az alapítvány telefonos lelki segélyvonalat, online tanácsadást, chat szobát működtet, ahol a gyerekek beszámolhatnak problémáikról. A szülők számára internet biztonsági tanácsadást nyújtanak.

A **Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt**. működteti a Biztonságosinternet Hotline-t, ami lehetőséget ad a káros és jogsértő online tartalmak bejelentésére. A Hotline törekszik arra, hogy a gyermekek fejlődésére káros, veszélyes tartalmak minél hamarabb eltűnjenek az internetről. Mindez szoros együttműködésben valósul meg a magyar hatóságokkal, internetszolgáltatókkal. A www.biztonsagosinternet.hu felület lehetőséget kínál minden magyar állampolgár számára, hogy bejelentést tegyen abban az esetben, ha gyermekeket veszélyeztető internetes tartalmat talál.
Az **UNICEF Magyar Bizottsága** elindította az Ébresztő-óra elnevezésű országos gyermekjogi edukációs programját 4-12. osztályos tanulóknak. A gyerekek játékos, interaktív foglalkozások keretében sajátítják el a gyermeki jogokat. Elkészült az ingyenesen letölthető HelpAPP okostelefon alkalmazás is, amely erőszakos helyzetekben azonnali segítséget nyújt a gyerekeknek. Az UNICEF Magyar Bizottsága világon elsőként fejlesztett ki olyan mobiltelefonos alkalmazást, amely zaklatás, erőszak, esetén azonnali segítséget nyújt a gyermekek számára. Ha a gyermeket bántják vagy veszélyben van, egyetlen gombnyomással segítséget hívhat vagy elküldheti GPS koordinátáit. Az ingyenes applikáció 2013. szeptember 20-tól Windows Phone, iOS és Android telefonokra egyaránt elérhető az alábbi linkre kattintva. www.unicef.hu/helpapp.

Budapesten 2014-ben, Debrecenben 2017-ben jött létre **Bűvösvölgy** elnevezéssel a Médiaértés és Oktató Központ a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság fenntartásában, ahol a gyerekek fejlettségi szintjének megfelelően médiaértés oktatással foglalkoznak. Szakképzett animátorok segítik a gyerekeket a média tudatos használatában, interaktív módon. A program keretében az internet használat előnyei mellett annak kockázatai is feldolgozásra kerülnek úgy, mint online adatvédelem, online zaklatás stb. és ezek következményei. A programra iskolai osztályok jelentkezhetnek, egy alkalommal 5-6 órát töltenek a programokon. A pedagógusok számára segédanyag áll rendelkezésre ahhoz, hogy a gyerekeket felkészítsék a látogatásra: a felkészülést segítő óratervek, módszertani javaslatok, szemléltető anyag és szakirodalom lista.

A **Nemzeti Adatvédelmi és Információs Hatóság** kidolgozta 2015-ban az Adatvédelemről fiataloknak „Kulcs a net világához” programját, aminek keretében az internetes veszélyforrásokra, bántalmazásra, a segítségkérés lehetőségeire hívja fel a figyelmet. Kulcs a net világához! című tanulmányban a gyermekek biztonságos és jogtudatos internet használatára vonatkozó ismereteket foglalták össze hazai és nemzetközi jó gyakorlatokat is közvetítve. A pedagógusok számára elkészült A személyes adatok védelmének kompetencia keretrendszere diákok számára című segédanyag, amely többek között az adatvédelemre vonatkozó szabályokat, és a digitális környezet megértését segítő ismereteket és készségeket foglalja össze.
„Összegzésként megállapítható, hogy a magyarországi jó gyakorlatok teljesség igénye nélküli áttekintésekor arra a megállapításra jutottunk, hogy az információs forradalom kirobbanásához képest jelentős fáziseltolódással ugyan, de mind az állami, mind a civil szféra kiveszi a részét a gyermekek virtuális világ veszélyeivel szembeni védelemében.“(Galán, Rákó, Szabó, 2018:68-69)

Tóth Olga (1999) Erőszak a családban címmel végzett kérdőíves vizsgálatot, 1010 fő 18 éven felüli nő megkérdezésével vizsgálta a gyermekbántalmazást és az asszonyverést: https://www.mek.oszk.hu/02000/02019/02019.pdf
Eredmény: a gyermekverés a mai társadalomban elfogadott nevelési eszköz, a megkérdezetteknek háromnegyede szerint a szülőnek joga van megpofozni a gyermekét. Még azok is elfogadják a gyermekverést, akik maguk nem élnek vele.

A megkérdezett nők 5%-át rendszeresen verték a szülei, 13%-át pedig legalább egyszer nagyon megverték. Az anyák 18%-a verte már meg nagyon a gyerekét. A szexuális zaklatást falun és Budapesten tartják nagyobb problémának. A megkérdezettek nyolc százalékához közeledtek gyerekkorában szexuálisan.

Nyolc százalékkal fordult elő, hogy a férje erőszakkal közeledett hozzá, ez valamennyi életkorban és iskolai végzettség mellett illetve településtípuson egyenletesen előfordulhat. Mindössze13% jelentette fel az elkövetőt, főleg a barátnőnek rokonnak mondták el a problémájukat. 55% hallott arról, hogy büntethető a házasságon belüli szexuális erőszak, 45% nincs ezzel tisztában. A kutatás szerint a válások egy részében szerepet játszik a verés, szexuális erőszak. A megkérdezettek között az elváltak az átlagnál többen éltek át szexuális erőszakot a férjük részéről. 61% számolt be a házasságon belüli fenyegetettségről az elváltak közül. A megkérdezettek 88 százaléka úgy gondolja, hogy teljes mértékben családi belügy, ha egy férj vagy feleség sértő megalázó dolgokat mond a házastársának. Minden hetedik nő szerint még az is a magánélet része, ha a férj brutálisan veri a feleségét. 196 főnek verte az apja az anyját, 32 százalékuk a gyermeket is verte. A teljes minta 28 százaléka élt vagy él át fenyegetettséget a férj részéről. A gyerekkori és a felnőttkori fenyegetettség összefügg: a gyerekkorában fenyegetett légkörben felnövők között kétszer akkora eséllyel kerültek felnőttkorukban is hasonló helyzetbe, mint a nem fenyegetett légkörben felnövők.

A gyermekverés elterjedt a társadalomban valamennyi életkori csoportban. A megkérdezettek 65 százaléka úgy véli elsősorban a szégyenérzet és a félelem (33%) tartja vissza a megvert nőket a segítségkéréstől. A családon belüli erőszak sokakat érintő, elterjedt probléma. Távoltartás, félutas házak, titkos menedékek jöttek létre az utóbbi években a segítés lehetőségei között.

Az 1. fejezetönellenőrző kérdései

Milyen bántalmazási típushoz sorolható a *Cyberbullying*?

a) fizikai
b) szexuális
c) érzelmi
d) egyéb speciális bántalmazás

Mit jelent az outing (kibeszélés)?

a) titkok, pletykák, személyes információk engedély nélküli megosztása
b) az áldozat online szokásainak megfigyelése, támadó jellegű kijátszása
c) az online közösség egy tagjának csoportból való kirekesztése
d) online veszekedés dühös és trágár nyelvezet használatával

2. Az észlelő- és jelzőrendszer I.

Összefoglalás: A fejezetben a veszélyeztetettséget és a krízishelyzetet észlelő- és jelzőrendszer célját, tagjait a tagok feladatait és felelősségét tekintjük át. A tananyag külön ki tér az emberkereskedelem áldozatainak azonosítására és az arról szóló jelentésre.

Cél: A hallgató tekintse át a jelzőrendszer tagjait és mélyítse ismereteit a jelzőrendszer feladatainak, működésének vonatkozásában. A hallgató áttekintse, hogy az emberkereskedelem áldozataival milyen szakmai tevékenységei vannak.

Kulcsszavak: jelzőrendszer, együttműködés, esetmegbeszélés, esetkonferencia, szakmaközi megbeszélés, intézkedési terv, tanácskozás, emberkereskedelem, azonosítás, EKAT rendszer,

Tanulást segítő kérdések

- Kik a veszélyeztettséget és a krízishelyzetet észlelő- és jelzőrendszer tagjai?
- Mit jelent a jelzési kötelezettség?
- Milyen formában lehet jelezni a veszélyeztettséget?
- Foglalja össze milyen együttműködési lehetőségek/kötelezettségek vannak a jelzőrendszer tagjai között?
- Az áldazat azonosítását végző személyes gondoskodást nyújtó szakembernek milyen tevékenységei vannak?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom

- Gyermekesély – A gyermekvédelmi jelzőrendszer működése, 2014. Statisztikai Tükör 2016. február 5. 1-5. old. KSH Budapest
- http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/gyermekvedelem14.pdf 2021. 04. 24.
- Gál Antal (2015): Értékelő tanulmány a preventiv gyermekjóléti rendszer helyzetéről, lehetőségeiről I n: Rácz Andrea (szerk.): A gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának szakmai támogatása Rubeus Egyesület Budapest 5-21. old.
- Hajnal Renáta – Sidlovics Ferenc (2015): A gyermekvédelmi jelzőrendszer fejlesztésének főbb irányai In Rácz Andrea (szerk.):A gyermekvédelem megújulási alternatívái Rubeus Egyesület 90-96.
- Szabolcsi Julianna (2015): A jelzőrendszer hatékony működése In Rácz Andrea (szerk.) A gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának szakmai támogatása Rubeus Egyesület 22-30.
- Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól EMMI, Budapest 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.
- A család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól, EMMI Budapest. 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.
- De Coll Ágnes Ráhel- dr. Tatár Erika Az emberkerkedelem jelenlegi helyzete Magyarországon https://szocialisportal.hu/az-emberkereskedelem-jelenlegi-helyzete-magyarorszagon/)
- Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása és támogatás céljából írt Segítő Anyag Szakembereknek című kiadvány https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/b/41/b2000/BM%20SANSZ%20kiadv%C3%A1ny.pdf

2.1. A veszélyeztettséget és krízishelyzetet észlelő- és jelzőrendszer célja

Az észlelő és jelzőrendszer célja, hogy az **egyének, családok, gyermekek problémáinak időben történő felismerése és azok mihamarabbi enyhítése, megoldása. Célja** a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése; a gyermeket veszélyeztető tényezők feltárása; a veszélyeztetettség időben történő megelőzése és megszüntetése érdekében a kompetens szakemberekhez való mielőbbi eljuttatása.

A működés alapelvei:

- a jelzőrendszeri tevékenység nem hatósági jellegű;
- mindenkor a gyermek és a család érdekeit kell szolgálnia,
- a jelzőrendszer valamennyi munkatársát titoktartási kötelezettség terheli;
- a munkatársaknak legjobb tudásuk szerint, a jogszabályok és az etikai elvek, normák betartásával kell eljárniuk. (Szöllősi, 2004)

Az észlelő- és jelzőrendszer hatékony működésének folyamata:

1. megelőzés
2. gyanú esetén jelzés (mérlegelve a veszélyzetettség súlyosságát)
3. cselekvés (problémafeltárás, megoldás, hatósági intézkedés kezdeményezése szükség esetén)
4. intézkedésekről visszajelzés a jelzőrendszer tagjainak
5. utánkövetés

2.2. A veszélyeztetettséget és a krízishelyzetet észlelő és jelzőrendszer tagjai

A gyermekek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztettségének megelőzése és megszüntetése érdekébenveszélyeztetettséget észlelő- és jelzőrendszer működik. A Gyvt. meghatározza, hogy kik azok a szervezetek, intézmények , amelyek részt vesznek a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaként a gyermekvédelmi munkában.

A gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el – a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében:

a. az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,
b. a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,
c. a köznevelési intézmények és a szakképző intézmények,
d. a rendőrség,
e. az ügyészség,
f. a bíróság,
g. a pártfogó felügyelői szolgálat,
h. az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
i. a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
j. az egyesületek, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,
k. a foglalkoztatás-felügyeleti hatóság,
l. a javítóintézet,
m. a gyermekjogi képviselő,
n. a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal,
o. az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv.
p. a települési önkormányzat jegyzője,
q. a büntetés-végrehajtási intézet,

r. a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők.

A jelzőrendszer tagjainak sora legutóbb a települési önkormányzat jegyzője, a, a büntetés végrehajtási intézet és a büntetés végrehajtási pártfogó felügyelőkkel bővült. Ezek a szervezetek a gyermek esetében jelzésre kötelezett szervezetek. Amennyiben gyermek veszélyeztetettségét észleli bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet jelzésssel él.

A szociális igazgatásról és szociális ellátásról szóló 1993. évi III.törvény (a továbbiakban: Szt.) meghatározza, hogy **a családok segítése érdekében** veszélyeztetettséget és krízishelyzetet észlelő jelzőrendszer működik.
A szociális törvény alapján, a felnőtt személyekre vonatkozóan

a. a jegyző,
b. a járási hivatal, továbbá
c. a szociális,
d. egészségügyi szolgáltató, intézmény, valamint
e. a pártfogói felügyelői és a jogi segítségnyújtói szolgálat jelzi,
f. az egyesületek, az alapítványok, a vallási közösségek és a magánszemélyek jelezhetik a családsegítést nyújtó szolgáltatónak, intézménynek, ha segítségre szoruló családról, személyről szereznek tudomást.

A családsegítést nyújtó szolgáltató, intézmény feltérképezi az ellátási területen élő szociális és mentálhigiénés problémákkal küzdő családok, személyek körét, és személyesen felkeresve tájékoztatja őket a családsegítés céljáról, tartalmáról. (Szt. 64. §. (2-3)

2.3. Az észlelő és jelzőrendszer tagjainak feladatai, eljárása, támogatása és felelőssége

A jelzőrendszeri tagok a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében a gyermekvédelmi jelzőrendszer működésének és működtetésének szakmai módszereit alkalmazva járnak el, amelyeket a miniszter az általa irányított minisztérium honlapján közzé tesz. (Gyvt.. 17. §. (3a) bek.)
A jelzőrendszeri tagok a jelzési kötelezettséget tekintve lehetnek kötelezett és önkéntes jelzőrendszeri tagok.
Jelzésre **kötelezett jelzőrendszeri tagok**: a települési önkormányzat jegyzője, járási hivatal, szociális, egészségügyi szolgáltató intézmény, pártfogó felügyelők, jogi segítségnyújtói szolgálat veszélyeztettséget, krízishelyzetet észlelve **kötelesek** a **család-és gyermekjóléti szolgálatnak jelezni**, ha rászoruló személyről szereznek tudomást. Gyermekek esetén kötelezettek felsorolását az előző résznél láthatta.
A felnőttek esetén önkéntesen jelezhetnek: az egyesületek, alapítványok vallási közösségek, magánszemélyek, jelezhetik, ha rászorulóról tudnak ezen önkéntes jelzőrendszeri tagok. (Szt. 64. § 2. bek.) Gyermekek esetén bármely állampolgár vagy gyermekek érdekeit védő társadalmi szervezet.

A jelzőrendszer tagjaiként a kötelezett jelzőrendszeri tagok kötelesek:

a. **jelzéssel** élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál,
b. **hatósági eljárást kezdeményezni** a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén **a gyámhivatalok vagy a rendőrség értesítésével**.
c. a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek egymással együttműködni és egymást kölcsönösen tájékoztatni.

Az önkéntes jelzőrendszeri tagok a fentiekben felsoroltaknak megfelelően jelzéssel és kezdeményezéssel élhetnek, de nem kötelesek.

A jelzés megtehető:

- írásban:levél, email, feljegyzés, jelzőlap
- telefonon: minden esetben írásban is jelezni kell. A jelzést fogadó dokumentálja a jelzést és átadja az eljáró személynek.
- személyesen: a jelzést fogadó kéri a jelzőlap kitöltését a jelzést tevő személytől

A jelzőrendszer tagjai kötelesek együttműködni a család- és gyermekjóléti szolgálatban dolgozó családsegítőkkel, a települési jelzőrendszeri felelőssel. Ha több családsegítő dolgozik egy szolgálatban közülük települési jelzőrendszeri felelőst kell kijelölni. A feladatuk a jelzések koordinálása. A jelzőrendszer tagjai, szolgáltatók, intézmények és hatóságok a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében **kötelesek egymással együttműködni** és egymást kölcsönösen tájékoztatni.

A jelzőrendszer tagjai és a család- és gyermekjóléti szolgáltatók közötti **együttműködési formák**: Együttműködési kötelezettség keretében a jelzőrendszeri tagok kötelesek a jelzés megtétele után, a család- és gyermekjóléti szolgálat felkérésére **esetmegbeszélésen, esetkonferencián, konzultáción** részt venni, szakértelmükkel segítve az eset megoldását.

Esetmegbeszélés: az esetmegbeszélés történhet az eset szerinti aktuális probléma megoldásában érintett szakemberek, a család és gyermekjóléti központ bevonásával, a közös problémadefiníció, feladatok tisztázása, segítő folyamat tervezése érdekében. Az esetmegbeszélésen mindig készül jegyzőkönyv. Az esetmegbeszélés segíti a résztvevők szakmai fejlődését, elakadási pontjaik tisztázását. A szociális segítő tevékenység során több alkalommal megszervezhető.

Esetkonferencia: célja a szolgáltatást igénybevevő személyt, gyermeket, családot érintő információk cseréje, feladatok meghatározása és elosztása a szakemberek és a meghívottak között. Több alkalommal lehet tartani a segítő folyamat során, a segített személy és a szakemberek bevonásával. Hozzátartozó és olyan szakember is részt vehet ebben, aki nincs közvetlen kapcsolatban az esettel, de szakértelmével segíteni tudja annak megoldását. A konferencián a kliens és a szolgálat/központ munkatársán kívül legalább két szakterület képviselőjének jelenléte ajánlott.

Az esetkonferencián feladat: megszervezni a segítő, a család és a gyermek találkozását. Megvizsgálni az ismert információkat. Felmérni a család lehetőségeit, hogyan biztosítják a gyermek megfelelő fejlődését stb. Eldönteni, hogy a gyermeket fenyegeti-e valamilyen jelentős veszély. Meghatározni, hogy mit kell tenni a gyermek jólléte érdekében, milyen módon történjen a beavatkozás, mit várnak a tervezett lépésektől. További cél a vállalt feladatok elvégzésének határideje, újabb találkozás idejének meghatározása. (Forrás: A gyermekvédelmi észlelő és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszűntetésére irányuló szerktorsemleges egységes elvek és módszertan 3. kiadás forrás: https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ 2021. 04. 17.)

A család- és gyermekjóléti szolgálat a jelzőrendszer tagjai számára, előre meghatározott témakörben, évente legalább hat alkalommal **szakmaközi megbeszélést** szervez. A szakmaközi megbeszélésre meg kell hívni a gyermekvédelmi jelzőrendszer azon tagjait, akik részvétele a gyermekek nagyobb csoportját érintő veszélyeztető tényezők megszüntetését célzó cselekvési terv kidolgozásához szükséges.(15/1998 Nm. 9. § 3. bek.)

A szakmaközi megbeszélésen egy-egy probléma megoldására dolgoznak ki kezelési, megoldási lehetőségeket. A jelzőrendszer tagjai a problémamegoldásában egységes szemléletet alakítanak ki.
A család- és gyermekjóléti szolgáltató kérésére az éves szakmai tanácskozásra a jelzőrendszer tagjai évente írásos beszámolót kötelesek készíteni a saját gyermekvédelmi tapasztalataikról, az éves intézkedési terv elkészítése és megalapozása céljából.

Az éves szakmai tanácskozás a településen működő jelzőrendszeri tagok írásos beszámolóján alapuló éves helyzetértékelés, beszámoló a helyi közösség számára.

A tanácskozást minden év február 28-áig kell megszervezni, és arra meg kell hívni:
- a települési önkormányzat polgármesterét, a képviselő-testület tagját (tagjait) és a jegyzőt,
- a gyermekjóléti alapellátást és a szociális alapszolgáltatást nyújtó szolgáltatások fenntartóit,
- a településen szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátást biztosító intézmények képviselőit,
- a jelzőrendszer tagjainak képviselőit,
- a gyámhivatal munkatársait,
- a fiatalkorúak pártfogó felügyelőjét, megelőző pártfogó felügyelőjét, és
- a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatalban működő gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátort.

A **szakmai tanácskozás** célja, feladata a család- és gyermekjóléti szolgálat ezzel kapcsolatos feladatai:
- A jelzőrendszer működésének írásbeli beszámolókon alapuló helyzetértékelése, és rendszerezett visszacsatolás a szakma, a fenntartó és a helyi közösség számára
- Célja a település szociális és gyermekvédelmi helyzetének bemutatása; a fejlesztési irányok meghatározása, a helyi közösség és a döntéshozók érzékenyítése.
- Lehetőséget nyújt az eltérő szakmai megközelítések megismerésére, az egységes álláspont kialakítására, az erőforrások számbavételére és maximalizálására.
- Feladata, hogy felhívja a figyelmet a hiányzó ellátási formákra, az esetleges rendszerszintű hibákra, vagy rendszerabúzusra.
- Tanácskozás időpontjának kitűzése, a központ jelzőrendszeri tanácsadójának értesítése, jelzőrendszeri tagoktól az éves értékelés bekérése; résztvevők meghívása; az értékelés alapján összefoglaló elemzés készítése; a szakmai tanácskozáson elhangzottak alapján éves jelzőrendszeri intézkedési terv készítése (Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól)

A család- és gyermekjóléti szolgálat az észlelő és jelzőrendszer koordinálása érdekében minden év március 31-ig jelzőrendszeri**éves intézkedési tervet készít.**
Az éves jelzőrendszeri intézkedési tervet a család- és gyermekjóléti szolgálat az éves szakmai tanácskozást követően minden év március 31-éig készíti el.

Az intézkedési terv tartalmazza
a. a jelzőrendszeri tagok írásos beszámolójának tanulságait,
b. az előző évi intézkedési tervből megvalósult elemeket,
c. az éves célkitűzéseket, és
d. a településre vonatkozó célok elérése és a jelzőrendszeri működés hatékonyságának javítása érdekében tervezett lépéseket.

Ha a család- és gyermekjóléti szolgálat a jelzőrendszer működtetése körében a család- és gyermekjóléti központ feladatkörébe tartozó vagy szakmai támogatását igénylő esetről szerez tudomást, haladéktalanul megkeresi a család- és gyermekjóléti központot.
A jelzőrendszer tagjai, ha krízishelyzetet észlelnek a család- és gyermekjóléti központ nyitvatartási idején túli időszakban akkor az illetékes szolgáltató által működtetett készenléti szolgálatot értesítik a készenléti szolgálat elérhetőségét biztosító telefonszámon.
Amennyiben hatósági intézkedés hatálya alatt álló gyerekkel kapcsolatos jelzést tesz a jelzőrendszeri tag, akkor azta a család – és gyermekjóléti központ esetmenedzsere felé jelzi. (*(Forrás:* Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól EMMI 2. kiadáshttps://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ 2021. 05. 10.)

2017-től jelentős változás, hogy:

- A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaival való együttműködés elhárítása, az attól való elzárkózás súlyos veszélyeztetésnek minősül (A Gyvt. 130/A. § (3) bekezdése szerint egyéb jelzés hiányában is súlyos veszélyeztető oknak minősül, ha a gyermeket gondozó szülő, más törvényes képviselő megtagadja az együttműködést az egészségügyi alapellátást nyújtó szolgáltatóval - háziorvossal, házi gyermekorvossal, védőnővel -, illetve a gyermek gondozása tekintetében a bölcsődei ellátást nyújtó szolgáltatóval, köznevelési intézménnyel, illetve szakképző intézménnyel.)
- Fontos továbbá, hogy a gyerek védelembe helyezésének folyamatát felgyorsítsák, és ha nem működik együtt a szülő vagy a gondnok a háziorvossal vagy a védőnővel, azonnal hatósági segítséget lehet kérni.
- az azonnali intézkedést igénylő esetekben a szülők elővezetése ügyészi jóváhagyás nélkül is megtörténhet.

2.4. A jelzés elmulasztásának szankciói

A szankciórendszer kétféle felelősségi formát rendel a jelzési kötelezettség elmulasztásához: a munkajogi és a büntetőjogi felelősségre vonást. (Forrás: Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól EMMI 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ 2022.03.14.)
A jelzőrendszer tagja amennyiben a jelzési vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal – jelzésre vagy hivatalból – értesíti a fegyelmi jogkör gyakorlóját és javaslatot tesz az érintett személlyel szembeni fegyelmi felelősségre vonás megindítására. A fegyelmi felelősségre vonást nemcsak a jelzés elmulasztása vonja maga után, hanem az együttműködés hiánya is pl. a jelzőrendszeri tag nem veszt részt az esetkonferencián vagy nem válaszol a család és gyermekjóléti szolgáltató megkeresésére. A gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény gyanúja esetén a gyámhatóság büntetőeljárást kezdeményez. Ezzel egyidejűleg a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal egyeztető megbeszélést tart és a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál kezdeményezi a külön jogszabály szerinti esetmegbeszélés megtartását.

A működést engedélyező szerv **gyermekvédelmi igazgatási bírságot** szabhat ki
a működtetővel, az intézményvezetővel, illetve a fenntartóval szemben, ha a működtető, a szolgáltató, az intézmény, illetve a fenntartó:

- a gyermeknek a törvényben biztosított jogait megsérti,
- a tájékoztatási kötelezettséget megszegi, vagy

– a gyermeket, a szülőt vagy más törvényes képviselőt, az érdekképviseleti szervet akadályozzák jogai gyakorlásában, illetve abban, hogy
a működést engedélyező szervhez, a gyermekjogi képviselőhöz vagy más hatósághoz forduljon, vagy az intézményvezető, illetve a fenntartó a panaszt határidőben nem vizsgálja ki,

Büntetőjogi felelősség: Ha a jelzőrendszeri tag súlyosan vét a szakmai szabályok ellen a munkajogi felelősségén túl, a munkáltató és a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal részéről felmerülhet a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekménye miatti feljelentés megtételének szükségessége. Ettől elkülönül az az eset, amikor a járási gyámhivatal a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény gyanúja esetén büntetőeljárást kezdeményez a bántalmazó személy ellen.

A gyermekorvos nem tett eleget a gyermekvédelmi törvényben foglalt jelzési kötelezettségének, állapította meg az alapvető jogok biztosa az Agárdon halálra éheztetett kisgyermek ügyében folytatott vizsgálatát lezáró jelentésében.

Az alapjogi biztos az éhen halt kisgyermek ügyében hivatalból vizsgálta a gyermekjóléti szolgálat, a védőnő és a házi gyermekorvos tevékenységét. A szociális és gyámhivatal a gyermekjóléti szolgálat, a népegészségügyi szakigazgatási szerv pedig az egészségügyi szolgáltatók tevékenységével kapcsolatban indított eljárást, ezért Szabó Máté ombudsman tájékoztatást kért tőlük a vizsgálatuk eredményéről, a már megtett, vagy tenni kívánt intézkedéseikről.

A védőnő és a családgondozó eljárásában sem a felettes szervek, sem az alapvető jogok biztosa nem tárt fel mulasztást. A vállalkozóként működő gyermekorvos a gyermeket annak 9 hónapos koráig ellátta, a védőoltásokat beadta neki. Az orvos ezt követően kétszer – telefonon – beszélt a gyermek nagyapjával, ezután a család nem kereste őt. A kapcsolat megszakadását a gyermekorvos ugyan aggályosnak tartotta, de a gyermekvédelmi törvényben foglalt jelzési kötelezettségének nem tett eleget. Mulasztása sértette a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz, végső soron az élethez való jogát, állapította meg az alapjogi biztos.(https://www.ajbh.hu/-/az-agardi-tragedia-utan-ombudsman-javaslatai-a-gyermekvedelmi-jelzőrendszer-javítására 2021. 05. 10.)

2.5. Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása és jelentése

Az **áldozat azonosításának jelentési kötelezettsége**

A személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatót azonosítást végző szervként jelöli meg a emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet (továbbiakban: THB rendelet). A személyes gondoskodást nyújtó alatt értendő valamennyi szociális alapszolgáltatás, szociális szakosított szolgáltatás, a gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelmi szakellátást nyújtó szolgáltatókat értjük.

A személyes gondoskodást nyújtóknak regisztrálniuk kell az Emberkereskedelem Áldozatainak Azonosítása és Támogatása (EKAT) rendszerben annak érdekében, hogy az emberkereskedelem áldozatairól jelentést tudjanak tenni.

Az EKAT rendszerbe való regisztrációt az https://emberkereskedelem.im.gov.hu honlapon elért adatlap kitöltésével és visszaküldésével tudják megtenni a szolgáltatók.

Az EKAT alkalmas az áldozatok adatainak, illetve az áldozattá válás eseteinek rögzítésére, ezáltal statisztikai felmérések, vizsgálatok lefolytatására.

Az áldozat azonosítás

Amennyiben a hatáskörébe/feladatkörébe tartozó eljárása/feladatellátása során hivatalos **tudomást szerez arról, vagy azt egyébként észleli, hogy alappal feltehető, hogy az adott személy emberkereskedelem áldozata azonosító beszélgetést kell lefolytatnia. Az azonosító beszélgetés során a THB rendelet 1. sz. melléklete alapján készült űrlapot kell kitölteni.**

Az adatlap **a személyes kérdések** feltételével, valamint az **áldozat külső jegyei, megjelenése és munkakörülményei** alapján kerül kitöltésre. Az adatlap a személyes kérdések feltételével, valamint az áldozat külső jegyei, megjelenése és munkakörülményei alapján kerül kitöltésre. A magyar jogi szabályozás szerint „alapos okkal" feltehető, hogy egy személy emberkereskedelem áldozatává vált, ha az adott kategóriában két nagy valószínűségre utaló jel, vagy egy nagy valószínűségre utaló és egy közepes/kis valószínűségre utaló jel, vagy két közepes valószínűségre utaló jel és egy kis valószínűségre utaló jel együttesen jelen van. **Az azonosításba bevont személy valószínűsíthetően emberkereskedelem áldozata, ha az áldozattá válás valószínűsége valamennyi kategóriában fennáll.**

Megjelenésre vonatkozó jelek emberkereskedelem áldozatainál

Megjelenés		
Nagy valószínűségre utaló jel	**Közepes valószínűségre utaló jel**	**Kis valószínűségre utaló jel**
gyermekkor, sérülések, testi fogyatékosság, alultápláltság jelei, terhesség	elhanyagolt ruházat, kimerültség, tipikusan szexuális tevékenység végzéséhez viselt ruházat	túlzott idegesség

1. sz. táblázat: Megjelenésre vonatkozó jelek (Forrás: Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal: Útmutató kiadvány az emberkereskedelem külföldi áldozatainak beazonosításához. Budapest, 2017)

Személyes körülményekre vonatkozó jelek emberkereskedelem áldozatainál

Személyes körülmények	
Nagy valószínűségre utaló jel	**Közepes valószínűségre utaló jel**
nincs személyazonosságát igazoló dokumentumai birtokában, személyi mozgásának korlátozására utaló jelek	munkahely és szállás egy helyen, és ezek címét nem tudja, folyamatosan változó szálláshelyek

2. sz. táblázat: Személyes körülményekre vonatkozó jelek (Forrás: Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal: Útmutató kiadvány az emberkereskedelem külföldi áldozatainak beazonosításához. Budapest, 2017)

Munkakörülményekre vonatkozó jelek emberkereskedelem áldozatainál

Munkakörülmények	
Nagy valószínűségre utaló jel	**Közepes valószínűségre utaló jel**
fizetés egy részének vagy egészének elvonása, munkaidő hosszúsága, munkahely címe ismeretlen számára	munkaszerződés nincs, összes munkafeltételt a munkaadó állapítja meg, az áldozat úgy gondolja, hogy tartozik, folyamatosan változó munkahely

3. sz. táblázat: Munkakörülményekre vonatkozó jelek (Forrás: Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal: Útmutató kiadvány az emberkereskedelem külföldi áldozatainak beazonosításához. Budapest, 2017)

Amennyiben az azonosítást végző szerv megállapítja, hogy a személy **valószínűsíthetően emberkereskedelem áldozata**, akkor erről – abban az esetben, ha **az áldozat írásos hozzájárulását adja** – haladéktalanul értesíti az áldozatsegítő szolgálatot az Igazságügyi Minisztérium által működtetett, emberkereskedelem áldozatainak azonosítását szolgáló EKAT rendszeren keresztül.

Ha az azonosítást végző szerv azt állapítja meg, hogy az áldozat biztonságos **szállással nem rendelkezik**, az előbbiekben meghatározott intézkedésen túl, az áldozat erre irányuló írásos hozzájárulása esetén, az azonosító adatlap egyidejű megküldésével, haladéktalanul értesíti a Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft. által működtetett Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálatot 06-80-20-55-20. (a továbbiakban: OKIT).

Ha az azonosító beszélgetés alapján valószínűsíthető, hogy az emberkereskedelem áldozataként azonosított **személynek egészségügyi ellátásra van szüksége**, az előbbiekben meghatározott intézkedésen túl az áldozat írásos beleegyezése esetén az áldozatot az **egészségügyi alapellátást biztosító szervhez irányítja**.

Ha az azonosító beszélgetés alapján valószínűsíthető, hogy az emberkereskedelem áldozataként azonosított személy a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 5. § a) pontja szerint 29 Az emberkereskedelem **áldozatainak azonosítása gyermek**, az azonosítást végző szerv haladéktalanul kezdeményezi a Gyvt. 17. § (2) bekezdés b) pontja szerinti hatósági eljárást. A hatósági eljárást hivatali időben a gyámhivatalnak kell kezdeményezni, sürgős, azonnali beavatkozást igénylő esetekben hivatali időn túl a rendőrségnél.

Ha az azonosító beszélgetés alapján valószínűsíthető, hogy az emberkereskedelem áldozataként azonosított személy a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 5. § a) pontja szerint **gyermek** az azonosítást végző szerv haladéktalanul kezdeményezi a Gyvt. 17. § (2) bekezdés b) pontja szerinti hatósági eljárást. A hatósági eljárást hivatali időben a gyámhivatalnak kell kezdeményezni, sürgős, azonnali beavatkozást igénylő esetekben hivatali időn túl a rendőrségnél.(Forrást De Coll Ágnes Ráhel- dr. Tatár Erika Az emberkerkedelem jelenlegi helyzete Magyarországon https://szocialisportal.hu/az-emberkereskedelem-jelenlegi-helyzete-magyarorszagon/)

Kérjük, tekintse meg azon kisfilmeket, amelyben az emberkereskedelem témában dolgozó szervezetek mutatkoznak be.

- **Baptista Szeretetszolgálat**
- **Lehetőség Családoknak 2005 Alapítvány**
- **Áldozatsegítő Szolgálat**
- **Névtelen Utak Alapítvány**

További szakirodalmakat e témában elérhető az alábbi honlapon: https://emberkereskedelem.im.gov.hu/szakmai-anyagok
Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása és támogatás céljából írt Segítő Anyag Szakembereknek című kiadványra, amely elérhető a csatolt linken.
https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/b/41/b2000/BM%20SANSZ%20kiadv%C3%A1ny.pdf

A 2. fejezetönellenőrző kérdései

Kinek kell jelzéssel élnie a család- és gyermekjóléti szolgálat felé a gyermek veszélyeztetettsége esetén?

a) mindenkinek, akik észleli a gyermek veszélyeztetettségét
b) a hatóságoknak, hiszen a jelzőrendszeri tevékenység hatósági jellegű
c) azoknak, akik a Gyvt. szerint szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el
d) a gyermekjogi képviselőnek

Milyen gyakran kell szervezni a család- és gyermekjóléti szolgálatok szakmaközi megbeszélést a jelzőrendszer tagjai számára?

a) legalább évente hat alkalommal
b) legalább évente nyolc alkalommal
c) félévente
d) havi rendszerességgel

3. Az észlelő- és jelzőrendszer 2.

Összefoglalás: A fejezetben a család- és gyermekjóléti szolgálatok észlelő- és jelzőrendszer működtetésében betöltött feladatát, működését mutatjuk be, továbbá a települési jelzőrendszeri felelős, valamint a jelzőrendszeri tanácsadó feladatait, a zárt adatkezelést.

Cél: A hallgatók megismerjék a család és gyermekjóléti szolgálatok és a jelzőrendszer működését. A jelzőrendszeri felelősök és tanácsadók feladatait.

Kulcsszavak: jelzőrendszeri felelős, jelzőrendszeri tanácsadó, adatkezelés,

Tanulást segítő kérdések

- Milyen feladata van a család és gyermekjóléti szolgálatoknak a települési észlelő és jelzőrendszer működtetésében?
- Hogyan valósul meg a jelzőrendszeri tagokkal való kapcsolattartás?
- Milyen szintjei vannak az észlelő- és jelzőrendszernek?
- Mit jelent a zárt adatkezelés?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom

- Hajnal Renáta – Sidlovics Ferenc (2015): A gyermekvédelmi jelzőrendszer fejlesztésének főbb irányai In Rácz Andrea (szerk.):A gyermekvédelem megújulási alternatívái Rubeus Egyesület 90-96.
- Szabolcsi Julianna (2015): A jelzőrendszer hatékony működése In Rácz Andrea (szerk.) A gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának szakmai támogatása Rubeus Egyesület 22-30.
- Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól EMMI, Budapest 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.
- A család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól, EMMI Budapest 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.
- A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszűntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan 3. kiadás
- https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.

3.1. A család -és gyermekjóléti szolgáltok szerepe feladata a települési észlelő és jelzőrendszer működésében

Minden települési önkormányznak kötelező a család- és gyermekjóléti szolgáltatás biztosítása.

A gyermek veszélyeztetettségét, illetve a család, a személy krízishelyzetét észlelő- és jelzőrendszer működtetése körében a család- és gyermekjóléti szolgálat (Gyvt. 17. §-a és az Szt. 64. § (2) bekezdése szerint)

a. figyelemmel kíséri a településen élő családok, gyermekek, személyek életkörülményeit, szociális helyzetét, gyermekjóléti és szociális ellátások, szolgáltatások iránti szükségletét, gyermekvédelmi vagy egyéb hatósági beavatkozást igénylő helyzetét,

b. a jelzésre köteles szervezeteket felhívja jelzési kötelezettségük írásban – krízishelyzet esetén utólagosan – történő teljesítésére, veszélyeztetettség, illetve krízishelyzet észlelése esetén az arról való tájékoztatásra,

c. tájékoztatja a jelzőrendszerben részt vevő további szervezeteket és az ellátási területén élő személyeket a veszélyeztetettség jelzésének lehetőségéről,
d. fogadja a beérkezett jelzéseket, felkeresi az érintett személyt, illetve családot, és a szolgáltatásairól tájékoztatást ad,
e. a probléma jellegéhez, a veszélyeztetettség mértékéhez, a gyermek, az egyén, a család szükségleteihez igazodó intézkedést tesz a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve a veszélyeztetettség megszüntetése érdekében,
f. veszélyeztetettség esetén kitölti a gyermekvédelmi nyilvántartás vonatkozó adatlapjait,
g. az intézkedések tényéről tájékoztatja a jelzést tevőt, feltéve, hogy annak személye ismert, és ezzel nem sérti meg a Gyvt. 17. § (2a) bekezdése szerinti zárt adatkezelés kötelezettségét,
h. a beérkezett jelzésekről és az azok alapján megtett intézkedésekről heti rendszerességgel jelentést készít a család- és gyermekjóléti központnak,
i. a jelzőrendszeri szereplők együttműködésének koordinálása érdekében esetmegbeszélést szervez, az elhangzottakról feljegyzést készít,
j. egy gyermek, egyén vagy család ügyében, az esetmenedzser, esettől függően a kijelölt járási jelzőrendszeri tanácsadó részvételével, lehetőség szerint az érintetteteket – beleértve az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket – és a velük foglalkozó szakembereket is bevonva esetkonferenciát szervez,
k. éves szakmai tanácskozást tart és éves jelzőrendszeri intézkedési tervet készít, és
l. a kapcsolati erőszak és emberkereskedelem áldozatainak segítése érdekében folyamatos kapcsolatot tart az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálattal. (A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV.30.) NM rendelet 9.§ (a továbbiakban: NMr.)

A család- és gyermekjóléti szolgálatok felelősek az észlelő- és jelzőrendszer működéséért.
A család - és gyermekjóléti szolgálatokban települési jelzőrendszeri felelőst, kell kinevezni.
A a szolgálat jelzőrendszeri felelőse kifejezetten a jelzőrendszer működésével-működtetésével kapcsolatos feladatai:

- Figyelemmel kíséri a településen élő családok, gyermekek életkörülményeit, szociális helyzetét, szociális szolgáltatások iránti szükségletét, a hatósági beavatkozást igénylő helyzeteket
- Feltérképezi a jelzőrendszer tagjait, intézményi/szolgáltatói listát állít össze, aktualizál
- A településen működő és a klienskör számára fontos intézményekről, civil szervezetekről, igénybe vehető új ellátásokról szolgáltatásokról tájékoztatja a jelzőrendszeri tagokat és a Szolgálat munkatársait
- Szakmailag korrekt, aktív munkakapcsolatot alakít ki a jelzőrendszer tagjaival, megbeszéléseket, esetkonferenciákat, esetmegbeszéléseket szervez
- Tájékoztatja a jelzőrendszer tagjait és más szervezeteket, személyeket a veszélyeztetettség jelzésének kötelezettségéről
- Felhívja a jelzésre kötelezetteket arra, hogy a jelzést mindig – akár utólagosan is - írásban kell megtenni
- Fogadja a jelzőrendszeri tagoktól vagy másoktól érkező jelzéseket és azokat továbbítja az illetékes szakmai munkatársnak
- Szükség esetén intézkedést tesz a veszélyeztetettség megelőzése ill. megszüntetése érdekében
- A beérkezett jelzésekről és a tett intézkedésekről heti jelentést készít a család- és gyermekjóléti központnak
- Az éves szakmai tanácskozást megelőzően bekéri a jelzőrendszeri tagoktól az éves értékeléseket, összegzi azokat és ismerteti a tanácskozáson

- Az éves szakmai tanácskozást minden év február 28-áig szervezi meg.
- A tanácskozás alapján éves jelzőrendszeri intézkedési tervet készít minden év március 31-ig.
- Folyamatos kapcsolatot tart az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálattal.

(Forrás: Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól EMMI 2. kiadás[*https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ 2021. 05. 10.*](https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/)*)*

A jelzőrendszeri tagokkal való kapcsolattartás formái, az együttműködés módjai, a jelzőrendszeri tagok tájékoztatása

A szolgáltató feladata a jelzőrendszeri tagok feltérképezése, folyamatos nyilvántartása, aktualizálása. A jelzőrendszeri tagokat személyesen és írásban is meg kell keresni, ez történhettelefonon, a média felhasználásával, személyes megkeresés útján vagy írásos formában figyelemfelhívás a jelzési kötelezettségre pl. szórólapok. A kapcsolatfelvétel lehetővé teszi az együttműködési lehetőségek áttekintését. A kapcsolattartás célja a folyamatos tájékoztatás a szolgálat, központ tevékenységéről, a szolgáltatásairól, a figyelem felhívása a jelzési kötelezettség teljesítésére, veszélyeztetettség, krízishelyzet esetén. Az észlelő- és jelzőrendszerben közvetetten szerepet vállaló egyéb szervezetek tájékoztatása a veszélyeztetettség, krízishelyzet jelzésének lehetőségéről.

Az együttműködés szabályainak kialakítása, kompetenciahatárok tisztázása, tájékoztatás a következőkről:

- a jelzőrendszeri tevékenységre vonatkozó jogszabályokról, azok tartalmáról
- a jelzőrendszeri tevékenység kapcsán felmerülő alapfogalmakról
- milyen tünetek, problémák esetében szükséges a jelzés megtétele
- a jelzés megtételének lehetséges módjairól
- írásbeliség fontosságáról
- jelzési kötelezettség elmulasztásának következményeiről
- hogyan, milyen formában történjen a jelzés, mi legyen a tartalma
- a jelzés tartalmi elemeiről, a jelzőlap használatáról
- a jelzés utáni feladatokról
- a jelzőrendszeri felelős személyéről, a kapcsolattartás módjairól

3.2. Az észlelő és jelzőrendszer 4 szintje

A család- és gyermekjóléti szolgáltatások 2016. évi átalakításával egyidejűleg indokolttá vált a többszintű észlelő és jelzőszer kialakítása a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer megerősítése jogszabályi háttérrel, módszertani útmutató készítésével, melyek eredményeképpen sor került a jelzőrendszeri kötelező feladatok ellátására vonatkozó rendelkezések ráerősítésére. Ennek eredményeként jött létre a négyszintű, egymásra épülő jelzőrendszer.

Helyi szint: család- és gyermekjóléti szolgálat.

- **feladata:** a jelzések fogadása, a települési jelzőrendszer működtetése, folyamatos együttműködési formák kialakítása a jelzőrendszer tagjaival esetmegbeszélés, esetkonferencia évi hat szakmaközi megbeszélés, éves tanácskozás, szervezése
- **feladat ellátás:** települési jelzőrendszeri felelős, aki a beérkezett jelzéseket heti rendszerességgel, írásban továbbítja a család és gyermekjóléti központ jelzőrendszeri tanácsadójának.
- a településen éves jelzőrendszeri intézkedési tervet készít

Járási szint: család- és gyermekjóléti központ

- **feladata:** a család és gyermekjóléti szolgálat munkájának támogatása, jelzések fogadása a jelzőrendszeri felelősök munkájának segítése, koordniálja a járás terülén működő jelzőrendszerek munkájátszakmai támogatást nyújt a szakmaközi megbeszélések, az éves szakmai tanácskozás szervezéséhez, valamint az éves jelzőrendszeri intézkedési tervek elkészítéséhez és összehangolásához, **segítséget nyújt a jelzőrendszer tagjai és a család- és gyermekjóléti szolgálat közötti konfliktusok megoldásában**, megbeszélést kezdeményez a jelzőrendszerek működésével kapcsolatban,
- **feladat ellátás:** járási jelzőrendszeri tanácsadó. Részt vesz a gyermekvédelem értékelésében, megyei szinten.

Megyei szint: fővárosi, megyei kormányhivatal: jelzőrendszert érintő működési problémák,nehézségek kezelése, a szükséges intézkedések megtétele szakmai támogatást nyújt a család- és gyermekjóléti központok járási jelzőrendszeri tanácsadóinak.,

- **feladat ellátás:** jelzőrendszeri koordinátor. Evente szervezi a jelzőrendszeri tanácsadókkal a a megyei, fővárosi gyermekvédelmi rendszer működésének értékelését, A fővárosi, megyei kormányhivatal szakmai támogatást nyújt a család- és gyermekjóléti központok járási jelzőrendszeri tanácsadóinak, valamint évente egyszer összehívja őket és közösen értékelik a megye gyermekvédelmi jelzőrendszerének működését.

Országos szint: Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet gondoskodik a jelzőrendszer hatékony működését és fejleszétét szolgáló képzések szervezésről,módszertan kidolgozásásról, a 24 órás, ingyenesen hívható telefonos szolgáltatás működtetéséről (a hívószám 06-80-20-21-20) részt vesz a gyermekvédelmi rendszer értékelésében országos szinten.

https://www.kapcsoljegybol.hu/hirek/129_az_elso_lepes_a_gyermekvedo_hivoszam_tarcsazasa

A család- és gyermekjóléti központ észlelő- és jelzőrendszeri tanácsadójának feladatai:

- Tájékozódik a települések/településrészek jelzőrendszeréről
- Személyesen is felveszi a kapcsolatot a jelzőrendszeri tagokkal
- Koordinálja a járás területén működő jelzőrendszerek munkáját
- Tájékoztatást nyújt a jelzőrendszeri tagok számára működésének feltételeiről
- Tájékoztatja a jelzőrendszeri tagokat a szakmai támogatás lehetőségeiről
- Segíti a szolgálatokat az éves szakmai tanácskozás lebonyolításában, az éves intézkedési terv elkészítésében
- Szorgalmazza a települési jelzőrendszeri lista elkészítését, aktualizálását
- Segíti a szolgálatok és a jelzőrendszeri tagok közötti kommunikációt
- Szakmai támogatást nyújt a szolgálatok számára a jelzőrendszer működtetésével kapcsolatban
- Segíti a szolgálatok koordinációs és szervezési feladatainak ellátását
- Havi rendszerességgel esetmegbeszélést tart a szolgálatok számára
- Részt vesz a szolgálatok által szervezett szakmai megbeszéléseken
- A tájékoztató munka részeként részt vesz a települések család- és gyermekvédelmet érintő rendezvényein
- Fogadja a szolgálatok által beküldött jelzéseket valamint a heti jelentéseket.

(Forrás: Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ 2021. 05. 10.)

3.3. A zárt adatkezelés ismertetése

A Gyvt. 17 § (2a) és 130/A (2) bekezdései szerint a család- és gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltató és a gyámhivatal a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt **jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli**.
A jelzőrendszer tagjai **titoktartásra nem hivatkozhatnak** a jelzés elmulasztása esetén.
A jelzőrendszeri tagok kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, súlyos elhanyagolása, más súlyos veszélyeztető ok fennállása esetén. A Gyvt. 135–136/A. §-ban foglalt rendelkezések a jelzőrendszeri tagoknak az adatkezelésre, beleértve a törvényben meghatározott szervnek, hatóságnak való továbbítást is, e szerint kifejezett felhatalmazást adnak, vagyis az adattovábbítás megengedett ezekben az esetekben.

A jelzőrendszeri tagok közötti kommunikáció nem minősül az adattal való visszaélésnek, netán jogosulatlan adatkezelésnek, nyilvánosságra hozatalnak vagy adattovábbításnak (Infotv. 3. §).
Elhanyagolás, veszélyeztetés vagy bántalmazás esetén a gyermeknek az élethez, emberi méltósághoz való alapvető joga sérül, amellyel összefüggésben nem ismeretes olyan alapvető jog – az adatainak védelme különösen nem ilyen jellegű alapvető jog –, sem alkotmányos érték, amely azt háttérbe szoríthatná. Továbbá a fentiek figyelembevételével az adatvédelem minden egyes jelzőrendszeri tagot egyaránt és egyformán terhel, nem privilegizálható egyik a másik javára, kivéve egyes ügy- és hatásköröket érintő előjogokat, amelyeket az igazságszolgáltatás meghatározott szereplői élveznek.
Az Infotv. 6. paragrafusa szerint a személyes adat kezelhető akkor is, ha az érintett hozzájárulása lehetetlen vagy aránytalanul nagy költséggel járna.
(A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszűntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan 3. kiadáshttps://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ 2021. 04. 21.)

A 3. fejezetönellenőrző kérdései

Az észlelő és jelzőrendszernek a szintjei egymásra épülnek?
a) **igen, mindegyik**
b) csak a helyi és a járási szint
c) csak a megyei és az országos szint egymásraépülő
d) nem, egyik sem

Kihez tud fordulni közvetlenül a településen, ha a jelzés megtételével kapcsolatban kédése van (aki koordinálja a család- és gyermekjóléti központban az észlelő- és jelzőrendszerrel kapcsolatos munkát)?
a) **az intményvezetője, vagy a jelzőrendszeri felelős**
b) esetmenedzser
c) tanácsadó
d) bármely más jelzőrendszeri tag

4. Jelzés

Összefoglalás: A fejezetben a veszélyeztetettség fogalmát, okait, befolyásoló tényezőit, a jelzőrendszeri tagok eszközeit a krízishelyzet sajátosságait tekintjük át a hallgatók ismereteinek felfrissítése, elmélyítése céljából.

Cél: A hallgatók veszélyeztetettséggel kapcsolatos ismereteinek és problémakezelésének fejlesztése.

Kulcsszavak: veszélyeztetettség, kockázat, krízishelyzet, problémahelyzet, sürgősségi helyzet, krízisintervenció

Tanulást segítő kérdések

- Milyen okai lehetnek a veszélyeztetettségnek?Soroljon fel súlyos és kiemelten súlyos problémákat!
- Mi a segítő feladata problémahelyzet észlelése esetén!
- Mi a krízis- és a sürgősségi helyzet? Mi a segítő feladata krízis, illetve sürgősségi helyzet esetén?Milyen intézkedési eljárásrendet ismer azonnali intézkedést igénylő esetekben?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom

- Csürke J.-Vörös V.–Osváth P.–Árkovits A. (szerk.) (2009): Mindennapi kríziseink. A lélektani krízis és a krízisintervenció kézikönyve - A segítő krízise Oriold és Társai Kiadó, Budapest 249-275. oldal
- Soós Zs.(2005): A szociális munka alapjai Comenius Bt. Pécs
- Szabó Lajos (1997): Krízisintervenció a szociális esetmunkában. A krízisintervenció alapelvei In Tánczos Éva (szerk.): Szociális munka egyénekkel és családokkal –esetmunka. A szociális munka elmélete és gyakorlata 2. kötet Budapest. 48-65. o.
- Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól EMMI, Budapest 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.
- A család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól, EMMI Budapest. 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.
- A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszűntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan 3. kiadás
- https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.

4.1. A probléma észlelése, a veszélyeztetettség fogalmi meghatározásai

A probléma észlelése:

Észlelés, jelen esetben egyénnel, családdal, gyermekkel kapcsolatos bármely probléma érzékelése, melyhez már egy megismerő, feltáró folyamat is társul. Magában hordozza azt a tényt, hogy tudjuk, hogy milyen cselekményről, eseményről van szó, tudjuk, mivel jár, mit jelent, mi a következménye, tehát az érzékelést, a tapasztalt problémákat már egységesíti, „megfoghatóvá" értelmezhetővé teszi a szakember számára. Az észlelés következtében létrejövő cselekmény egy iránya maga a jelzés megtétele.

(Forrás: Protokoll a család és gyermekjóléti szolgálatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól.

https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.)

A jelzőrendszeri tagok a veszélyeztető tényezők észlelése esetén **saját eszközeik segítségével** törekednek a káros hatások megelőzésére, ellensúlyozására.

Amennyiben azt tapasztalják, hogy a gyermek családban történő egészséges fejlődése érdekében külső segítségre van szükség, jelzéssel élnek a család- és gyermekjóléti szolgálat felé. A jelzőrendszeri tagnak a jelzését úgy kell megírnia, hogy abból kiderüljön a veszélyeztetettség oka. Amennyiben a gyermek érdekében azonnali intézkedés szükséges, arra a jelzőrendszeri tagnak haladéktalanul külön is fel kell hívnia a figyelmet. A jelzésnek lényegre törőnek, problémára fókuszáltnak kell lennie.

A jelzést minden esetben írásban kell rögzíteni a jelzőrendszer tagjának. Krízis esetén szóban is megtehetőa jelzés, de utólag pótolni kell írásban. A jelzőrendszeri tagok jelzőlapon írják le az adatokat: a jelzésben **érintett gyermek személyes adatait, a veszélyeztető körülményt, a krízis helyzetet, a probléma észlelésének időpontját, az eddigi beavatkozásokat, amit a jelzést tevő megtett**.
A jelzőrendszer tagjait folyamatosan tájékoztatni kell a jelzés fontosságáról. A jelzőrendszeri tagok aktivizálásának eszköze lehet: a személyes tájékoztatás, írásbeli értesítés, prevenciós tevékenységek, esetmegbeszélés, tanácskozás, közös szakmai nap stb.

A veszélyeztetettségnek számos szakirodalmi meghatározása van, a gyakorlatban mégis sokszor nehézséget okoz a megfelelő intézkedések megtétele.
Veszélyeztetettnek tekintjük azokat a fiatalokat, akiknek nevelése, oktatása, (testi, értelmi, erkölcsi, stb.) fejlődése nincs megfelelően biztosítva. (Andorka, 2006)
A veszélyeztetettség, olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza, (1997. évi XXXI. Gyvt. 5.§)
Veszélyeztetett az a kiskorú, akit a szülők oly módon nevelnek és gondoznak, amely egy adott kultúrában, helyen és időben elfogadhatatlan.(Kerezsi, 1995)
A veszélyeztetettség okai lehetnek:

- **anyagi okok:** az elsődleges életszükségletek kielégítetlenek, zsúfolt lakáskörülmény, önálló fekhely hiánya, táplálkozás hiánya, fűtés hiánya, gyógyszereket nem váltja ki a szülő
- **egészségügyi okok:** egészségtelen lakhatási körülmények, szülők betegsége, fertőző betegségek a családban, a gyermek nem megfelelő életmódja
- **erkölcsi ok:** bűnöző, erkölcstelen környezet, szexuális, lelki bántalmazás, a gyerek bűnelkövető magatartása. Önmagában az a tény, hogy a szülő legális módon prostitúciós tevékenységet folytat nem alapozza meg a gyermek veszélyeztetettségét.
- **nevelési ok:** a környezet a nevelés minimumát sem biztosítja, következetlen nevelés, kettős nevelés, túl alacsony vagy túl magas szülői elvárás a gyermekkel szemben, tankötelezettség elmulasztása
- A gyermek saját magatartása is lehet rá nézve veszélyeztető pl. csellengés, csavargás, bűnelkövetés, alkohol, drogfogyasztás.

(Forrás: Protokoll a család és gyermekjóléti szolgálatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól. https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.)

Haladéktalanul jelzéssel kell élnie, ha életet, testi épséget veszélyeztető körülményt tapasztal! Gyermek esetén az azonnali intézkedést szükségessé tévő súlyos veszélyeztetettség esetén a jelzést a területileg illetékes gyámhivatal felé és a család- és gyermekjóléti szolgálat felé is meg kell tenni.

4.2. A veszélyeztetettségk ialakulásában szerepet játszó tényezők, problémák

A jelzőrendszeri tag egyéni beszélgetés keretében feltárja a problémát, saját kompetencia határait szem előtt tartva bevon más szakembert is, amennyiben szükséges a probléma megoldásában.
A veszélyeztetettség kialakulásában több tényező játszhat szerepet. A veszélyeztető tényezők súlyosságuk szerint kockázatelemzés alapján lehetnek súlyosak, kiemelten súlyosak.

Kiemelten súlyos problémák:
- éhezés, nem megfelelő táplálkozás,
- fizikai, érzelmi, szexuális bántalmazás a családban.
- felügyelet nélküliség, elhanyagolás,
- alkohol-, drogfogyasztó gyermek,
- hajléktalanság, nem megfelelő lakáskörülmények,
- súlyos egészségügyi problémák,
- gyermek várandóssága.

Súlyos problémák:
- családon kívüli ideiglenes elhelyezés,
- szenvedélybetegség,
- antiszociális baráti kör,
- csavargás, szülői ház engedély nélküli elhagyása,
- három éves kor felett nem szobatiszta a gyermek (nincs szervi probléma),
- megkésett beszédfejlődés (trauma hatására),
- gyermek rendellenes fejlődése,
- fogyatékossággal élő szülő, pszichiátriai problémákkal küzdő szülő,
- köznevelési intézményből hiányzás,
- szabálysértési eljárás, büntető eljárás kiskorú gyermekkel együtt élő családtaggal szemben,
- alacsony jövedelmi viszonyok, lakhatási problémák, tartós munkanélküliség,
- konfliktusos válás,
- alulképzettség,
- egészségügyi, mentális problémák.

II. A jelzés folyamata az észlelő- és jelzőrendszer működése során

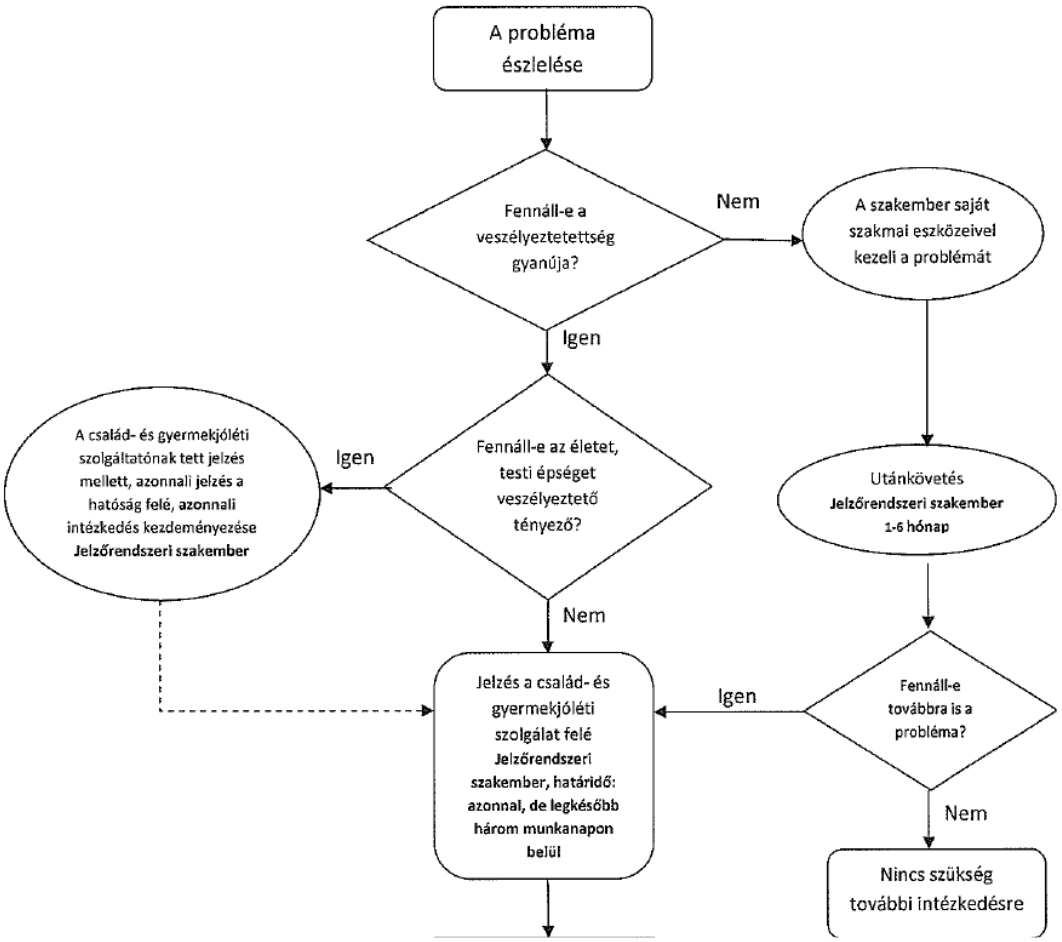

1. sz. ábra (forrás: Protokoll A család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól, EMMI Budapest. 2. kiadás 6. o.)

Abban az esetben, ha a jelzőrendszeri tag problémát észlel, feltárja a probléma körülményeit, hátterét mérlegeli, hogy **fennáll-e a veszélyeztetettség**. **Amennyiben nem**, úgy saját szakmai eszközeivel kezeli a problémát és utánköveti, amennyiben a probléma továbbra is fennáll, azt jelzi a család- és gyermekjóléti szolgálat felé.

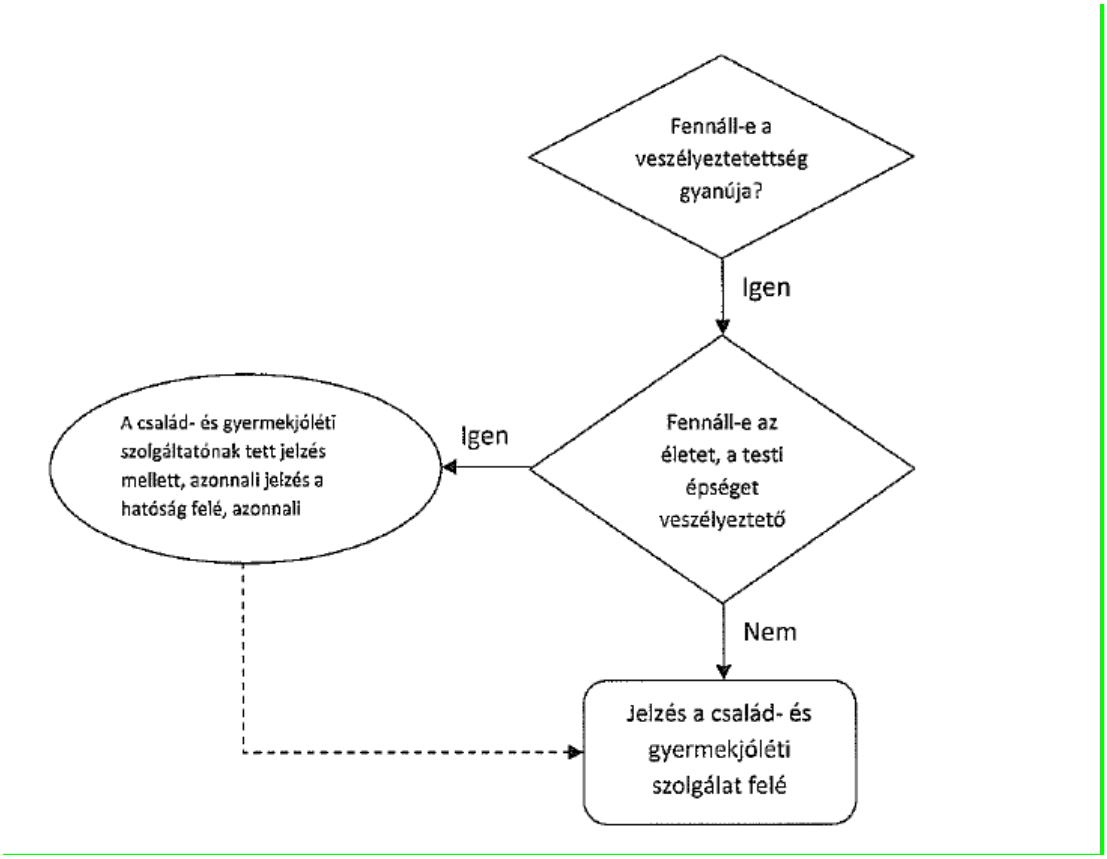

2. sz. ábra: (forrás: Protokoll A család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól, EMMI Budapest. 2. kiadás 11. o.)

Amennyiben súlyos veszélyeztető tényezőtészlel azonnal jelzést tesz a család és gyermekjóléti szolgálat mellett a hatóság felé is.

4.3. A jelzőrendszeri tag saját eszközei

A szakember saját kompetenciája alapján a szakmai készségek, képességek, módszerek felhasználásával segítséget nyújt a probléma megoldásában. Pl. szociális szakember információt nyújt, tájékoztatást ad, szolgáltatáshoz való hozzáférésben segít problémától függően.

A segítő szakember munkájához szükséges készségek, képességek:

- elméleti tudás gyakorlati alkalmazásának képessége a jelzőrendszeri tag esetében a jelzőrendszeri tagsággal kapcsolatos ismeretek, folyamatok ismerete és gyakorlatban való alkalmazása
- megfelelő önismeret
- megfelelő kommunikáció képessége: a kliens számára is érthetően kommunikálni
- empátia
- információgyűjtés, -rendszerezés és –szelektálás képessége
- hatásos és hatékony munkavégzés képessége tervezés és a tervek megvalósítása
- megfelelő kommunikáció képessége (Soós, 2004)

Információ szolgáltatás, egyszeri ügyintézés
általános vagy célzott tájékoztatás ellátásról, szolgáltatásról a hozzáférés módjáról.

Első interjú: célzott beszélgetés a megismerés, az együttműködés eszköze.
Formái:
- információs interjú (feltáró, leíró jellegű)
- diagnosztikus interjú (milyen szolgáltatásra van szükség)
- beavatkozó interjú (krízis estén a változás előmozdítása érdekében)

Az első interjú célja a problémák általános áttekintése; a meghatározó személyes kapcsolatok és a klienst körülvevő szociális háló megismerése; és annak mérlegelése, hogy melyek azok a problémák, amelyekkel a későbbiekben közösen foglalkozni kell.

Meg kell figyelni, hogy
- a kliens hogyan képes problémáit és az azokhoz kapcsolódó érzéseit megfogalmazni;
- hogyan látja át a szituációt és az annak kialakulásában szerepet játszó tényezőket;
- mennyire stabil a személyisége,
- milyen a feszültségtűrő képessége,
- indulatait mennyire képes kontrollálni;
- intézmény keretében megoldható-e a probléma
- milyen az érzelmi rezonancia mértéke, rezonáló képessége
- milyen a kapcsolatokban való mozgás- és alkalmazkodó képessége
- milyen a motiváltsága, a közös munkában való részvétele.

Mérlegelni kell és dönteni arról, hogy
- nem sürgősségi esetről van-e szó,
- milyen súlyosságú a krízis, fenyeget-e az öngyilkosság veszélye,
- vannak-e pszichés zavarra, pszichiátriai betegségre utaló jelek.

Az első interjú lehetséges kimenete lehet:
- szerződés közös munkára,
- a jelentkező megtudja, hogy problémájával nem az adott helyen foglalkoznak, máshova kell fordulnia,
- egyik vagy mindkét fél várakozó álláspontra kerül, feltételhez kötik a további közös munkát, nem tudnak dönteni stb,
- a beszélgetés végére olyan helyzet alakul ki, hogy a nyitott kérdések elrendeződnek, a kliens számára nincs szükség további segítségre,
- nem alakul ki a kliens és a szociális munkás között a további együttműködéshez szükséges kapcsolat.

(Bányai, Szabó, Tánczos, 2002)

Utánkövetés:
Kiemelt figyelem a potenciálisan segítségre szorult egyén, család irányába, rendszeres kontroll egy bizonyos időn keresztül a korábbi problémafókusszal. A szakember figyelemmel kíséri, hogy a korábbi probléma megoldódott-e, nem történt-e visszaesés, a kialakult egyensúly nem borult-e fel, nem alakult-e ki újabb probléma, ami beavatkozást igényel. Ez a probléma megoldását követő maximum 6 hónapig tartó időszakot öleli fel.(Protokoll A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól 2017. 2. kiadás 13. o) Természetesen az utánkövetést akkor tudja végezni, ha kapcsolatban van az egyénnel, a családdal vagy annak valamelyik tagjával. Ugyanakkor pl. a falugondnok

és tanyagondok időnként folytathat megkereső tevékenységet, annak érdekében, hogy lássa, hogy a probléma megoldódott-e.

Genogram készítése

A család több generációra kiterjedő kapcsolatrendszerének térképe. Az összegyűjtött adatokat a családi viszonyrendszerrel együtt ábrázolja képszerű formában. Családtagok neve, kora, házasságok, válások, születések és halálozások időpontja Kiindulópont lehet a családtörténet, a családi kapcsolatok, kötődések, a családon belüli dinamika megismeréséhez

Ecomap

A család ökológiai térképe, ami szemléletesen ábrázolja a család helyét a környezetében; kapcsolatait más rendszerekkel. Felrajzolásával képet kapunk a család külső erőforrásairól, a működő vagy hiányzó támogató rendszerekről, a család életébe belépő intézményekről. Első sorban a segítő folyamat tervezési fázisában nyújt segítséget.

Mediáció

A jelzőrendszeri tagok közül elsősorban a szociális szakemberek használják a mediáció módszerét a konfliktusok kezelésében**.** Az alkalmazott területekből kiindulva beszélhetünk büntetőügyi, családi, egészségügyi, gazdasági, oktatási mediációról továbbá a fogyasztói jogviták alternatív fórumairól.

A család- és gyermekjóléti szolgálat, a családi konfliktusok megoldását az érintett családtagok közötti gyermekvédelmi közvetítői eljárással, illetve más konfliktuskezelő, családterápiás módszer alkalmazásával segíti elő, vagy javaslatot tesz ilyen szolgáltatás igénybevételére.(Rákó, 2016)

A család és gyermekjóléti központ általános feladatain túl speciális szolgáltatásokat biztosít, többek között családterápiát, családkonzultációt és családi döntéshozó konferenciát.

A mediációt általában úgy határozzák meg, mint a tárgyalásba vagy a konfliktusba korlátozott jogkörrel, de mindenképpen hatósági döntési jogkör nélküli a felek által elfogadott harmadik fél beavatkozását, aki segíti az önkéntesen részt vevő érintett feleket, hogy a vitás kérdésekben kölcsönösen elfogadható megállapodáshoz segítse a vitás témákban. (Sáriné, 2012.)

„A családi mediációban a mediátor talán legfontosabb feladata a szerepek tisztázása, a szülői és házastársi szerepei szétválasztása, és a holtig tartó szerepek megőrzése és működtetése. A mediáció segít a feleknek konfliktusaik békés, hosszú távú rendezésében és jó megoldásai révén hozzájárul, hogy a felek a le nem tehető szerepeiket hitelesebben, eredményesebben és több örömmel játszhassák.” (Sáriné, 2012:179.)

A család és gyermekjóléti központ általános feladatain túl speciális szolgáltatásokat biztosít, többek között családterápiát, családkonzultációt és családi döntéshozó konferenciát. (15/1998. Nm rendelet 40/A 2.)A családi döntéshozó konferencia (CSDK), vagy családi döntéshozó csoport, egy olyan módszer mely elősegíti a családi kapcsolatrendszerben, a család működésében fennálló problémák megoldását. A CSDK a meglévő konfliktusok megoldásában elsősorban a család erőforrásaira támaszkodik, a családra bízza a megoldási módok kidolgozását.

A módszer lényege, hogy biztonságos körülmények között egy külső semleges személy (facilitátor) irányításával lehetőséget nyújt a fiatal, családja és az általuk megnevezett támogatók számára az együttes problémafeltárásra, megoldási alternatívák keresésére.

1. Abevezető szakaszban a facilitátorismerteti a konferencia összehívásának okát, majd a jelenlévők bemutatkozását követően a fiatal és családja lehetőséget kap, hogy a családon belüli helyzetükről, problémáikról, szükségleteikről, érzelmeikről, illetve az egymással szembeni elvárásaikról beszéljen. A fiatal és családtagjai által felvetett témaköröket a facilitátor írásban rögzíti.Ezt követően a szakemberek mondják el véleményüket, illetve a család által elmondottakra reagálva kínálják fel az érintetteknek az általuk nyújtható szolgáltatásokat. A szakemberek szerepe kettős, mivel egyben

problémahozóként és segítőként vannak jelen a megbeszélésen. A facilitátor a szakemberek által megfogalmazott témaköröket is írásban rögzíti.

2. Acsalád magánideje következik, ekkor a facilitátor és a szakemberek magukra hagyják a családot. Feladatuk, hogy saját erőforrásaikra támaszkodva a megbeszélés során felvetett témakörökre külön-külön, pontos cselekvési tervet, megoldási módot dolgozzanak ki. Fontos, hogy a kidolgozott terv a család közös döntését tartalmazza, a megvalósítás folyamatát részletesen, lépésről lépésre rögzítse, és jelölje meg a feladat elvégzésért felelős személyt, valamint a feladat elvégzésének határidejét. A konferencia ezen szakaszában a családtagok részéről aktivitásra, együttműködésre, egyéni és családi közös felelősségvállalásra van szükség a probléma megoldása érdekében.
3. Konferencia zárási szakaszában az érintett fiatal ismerteti a szakemberek számára a család által közösen kidolgozott tervet, az ún. családi tervet, amit a facilitátor jóváhagy. A résztvevőkkel közösen jelölik ki a teljesítési és ellenőrzési határidőket.Később, egy közösen megbeszélt időpontban a résztvevők ismételten összeülnek a terv megvalósulásának értékelése, illetve a megvalósulást akadályozó tényezők feltárása érdekében. (https://konszenzus.org/wp-content/uploads/AVR/lecke7_lap2.html idézi Rákó, 2016)

4.4. Krízishelyzet, azonnali intézkedést igénylő helyzetek

„Problémahelyzet: a kliensnek olyan problémája van, amit saját természetes támaszai segítségével nem tud megoldani. A probléma nem igényel azonnali, direkt beavatkozást. A klienssel folytatott szociális munka során a problémamegoldó modell alkalmazható. Pl. gyerekkel kapcsolatos iskolai gondok; munkahely elvesztése, párkapcsolati problémák stb.

Krízishelyzet: Korábban alkalmazott problémamegoldási módok nem megfelelőek vagy sikertelenek. A kliens lelki egyensúlya megbomlik, ez nagyfokú feszültséggel jár, szorongást eredményez. A viselkedés fellazulhat, kirobbanó indulati reakciók, vagy éppen ellenkezőleg az egyén lehangolt, passzív, támasz nélkül érzi magát. Nagyfokú feszültség tartósan nem elviselhető, **azonnali és direkt beavatkozás szükséges**; a krízisintervenciós modell alkalmazandó. Pl. váratlan haláleset, párkapcsolat váratlan megszakadása, gyerek drogproblémájának súlyossá válása stb. **Krízishelyzetként kezeljük azt is, amikor az adott helyzet közvetlen veszélyt jelent az ellátottra, gyermekre, családra, szükséges az azonnali beavatkozás az életük, testi épségük beavatkozása érdekében. A gyermek családban történő nevelkedésének alapvető szükségletei nem biztosítottak, a felnőtt személy alapvető szükségletei nem kielégítőek. Pl. téli időszakban nincs fűtés az idős személy otthonában. Ezek a helyzetek azonnali, sürgős beavatkozást igénylő helyzetek**

A krízisintervenciós modell szakaszai

I. A kapcsolat kialakítása

Megfelelő kapcsolat, explorációs légkör kialakítása, a kliens megnyerése. Kontrollált keretek, feszültségcsökkentés. Érzelmek, indulatok ventillációja. Ellenállás csökkentéséhez technikák: lényeghez kapcsolás, igen manőver, fordított kommentár

II. A probléma, segítő források és a páciens én erejének vizsgálata

Fontos a pozitív kapcsolat fenntartása, a probléma vizsgálata. Aktuális helyzet, a krízis folyamatának áttekintése ok-okozati összefüggések. Kit tudunk bevonni az intervenció során. Krízist kiváltó probléma, problémadefiníció a kliens és magunk számára. A kliens én erejének feltárása.

III. A megoldási terv kialakítása, mobilizálás és feladatadás

Pozitív mozzanatok az egyén, a család én erejének tervezése. Feladatadás. A feladat a probléma megoldási folyamatának fontos lépése. A feladat megválasztása, kivitelezése is az egyéntől, családtól

származzon. A feladat elég nagy és jelentőség teli legyen, továbbá konkrét és mérhető. Feladatok ütemtervnek kidolgozása, ki mit vállal, „szerződéskötés”. Kifogások elfogadása az ellenállás elkerülése érdekében. Alkalmazható a paradox manőver. A célok, tervek folyamatos felülvizsgálata.

IV. Lezárás és nyomon követés

A krízisintervenció 5-6 ülést igényel. Tisztázni kell az elején, hogy néhány alkalommal fogunk találkozni. A lezárás során csökkentjük az ülések gyakoriságát, időtartamát. Megerősítjük a pozitív eredményeket, az önértékelést, és az új megoldási készséget. Jövőtervek áttekintése. „Nyitott ajtó” vagyis annak tisztázása, hogy bármikor visszatérhet, ha a jövőben segítséget igényelne. Annak tisztázása, hogy 5-6 hét múlva tájékozódunk állapotáról, helyzetéről.

(Szabó,1997)

IV. Teendők, amennyiben az jelzőrendszeri tag krízishelyzetet, vagy veszélyeztető tényezőt tapasztal

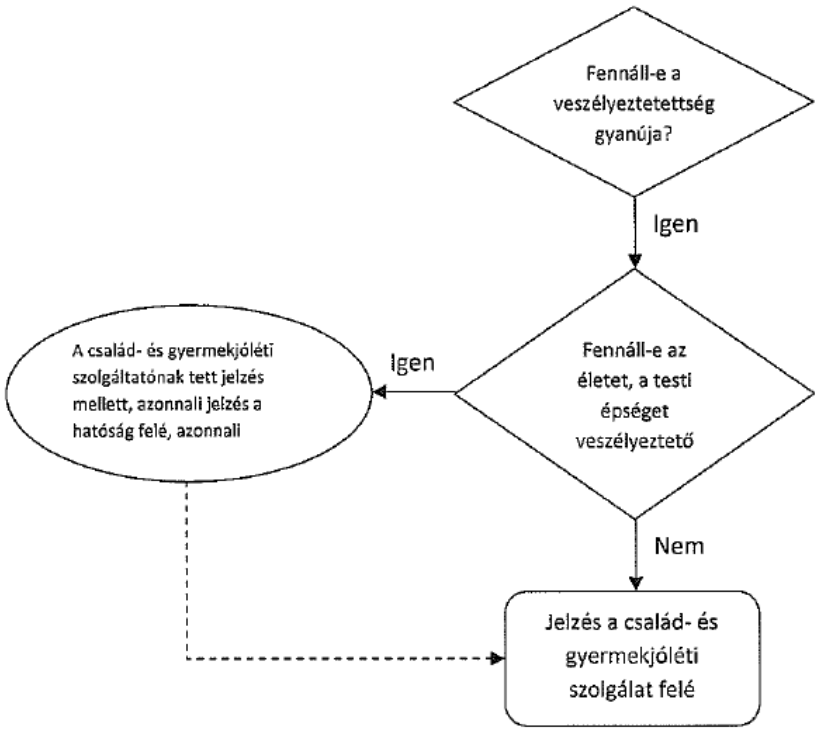

3. sz. ábra (forrás: Protokoll A család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól, EMMI Budapest. 2. kiadás 14. o.)

Magas kockázatú, beavatkozást igényló élethelyzetek: bántalmazás a családban, (szülő-gyerek, párkapcsolati erőszak stb.), krízishelyzet (pl. élelmiszer hiánya. lakhatás megszűnése, öngyilkossági kísérlet, beszűkült figyelem, gyász stb.), megélhetési problémák, időskorral kapcsolatos kockázatok (pl. elmagányosodás, elhúzódó gyász, önellátási képesség elvesztése),mentálhigiénés problémák pszichés problémák, szenvedélybetegségek (viselkedési kontroll elvesztése, egészségromlás, kriminalizálódás stb.).

A gyermeket nevelő családokban magas kockázatú élethelyzetek:

- függőség a családban,
- erőszak a családtörténetben,
- családtagok indulati kontrolljának a zavara,
- pszichés problémák,
- ismeretlen eredetű sérülések,
- a gyermeket gondozó szülő, más törvényes képviselő megtagadja az együttműködést az egészségügyi alapellátást nyújtó szolgáltatóval - háziorvossal, házi gyermekorvossal, védőnővel -, illetve a gyermek gondozása tekintetében a bölcsődei ellátást nyújtó szolgáltatóval, intézménnyel és a köznevelési intézménnye[1]
- „kezelések" túl korai befejezése, korai távozás saját felelősségre a kórházból,
- orvosi, védőnői, addiktológiai, szakorvosi, tanácsok, javaslatok be nem tartása,
- elutasítás, apátia és ezekkel kapcsolatos verbális és nonverbális megnyilvánulások,
- korlátok hiánya vagy épp eltúlzott jelenléte, indokolatlan sűrűsége a nevelésben, ellátásban, (ráhagyó vagy megbetegítő attitűd),
- gyermek elfogadásának hiánya.

A gyermek, vagy felnőtt ellátotton tapasztalható, figyelemfelkeltő tünetek, melyek beavatkozást igénylő helyzetre hívják fel a figyelmet:

- üres tekintet,
- korhoz képest nagyon alacsony, vagy nagyon magas testsúly,
- visszafogott verbális kommunikáció,
- szemkontaktus hiánya,
- autoagresszivitás,
- félénkség, riadalom, túlérzékenység,
- alvászavar,
- fejlődésbeli, vagy egyéb regresszió
- pszichoszomatikus tünetek,
- társadalmi izolálódás.

Azonnali intézkedést igénylő esetekben az eljárásrendje a család- és gyermekjóléti szolgálatónál:

- Telefonon vagy szóban történt jelzés felvételét követően tájékozódás a jelzést adó személytől az eddigi intézkedésekről. A jelzést utólag írásban kérni kell.
- Lehetőség szerint azonnal meg kell tenni azokat az intézkedéseket, amelyeket a jelzést adó nem tett meg vagy nem kompetens a megtételére. pl. gyámhivatal értesítése, rendőrség értesítése, azonnali intézkedés a gyermek kiemelésére.
- Szociális segítőmunka megkezdése a jelzés napján (kapcsolatfelvétel, nyilvántartásba vétel, adatlapok kitöltése, a család tájékoztatása a gyermekbántalmazás következményeiről stb.).
- Amennyiben a gyermek segítségben részesült (gyermekjóléti alapellátásban) javaslat tétel a szükséges hatósági intézkedésre a család- és gyermekjóléti központ felé.
- A gyermek súlyos veszélyeztetése esetén a család- és gyermekjóléti szolgálat azonnal javaslatot tesz a hatósági intézkedésre pl. védelembe vétel ideiglenes hatályú elhelyezés stb. és értesíti a család és gyermekjóléti központot is.

A család- és gyermekjóléti központ javaslatot tehet a gyámhivatalnak a gyermek védelembe vételére, ideiglenes hatályú elhelyezésére, nevelésbe vételére. A javaslat megtételelkor figyelemmel kell lenni arra, hogy a gyermek ne részesüljön rossz bánásmódban az ügyintézés időtartama alatt. Ha ez nem biztosítható, akkor a gyermeket a bántalmazó,elhanyagoló környezetből ki kell emelni, erről a gyámhivatal intézkedik.

[1] Gyvt. 130/A. § (3) bek.

A család- és gyermekjóléti szolgálat/központírásban tájékoztatja a jelzést tevőt az általa megtett intézkedésekről. (forrás: A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszűntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan. EMMI, 3. kiadáshttps://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ 2021. 04. 21.)

Kötelező feladat az 1. sz. melléklet megtekintése (Jelzőlap)
Ajánlott önálló feladat: Válasszon ki egy hangos történetet és foglalja össze, a szexuális bántalmazás főbb jellemzőit, sajátosságait: http://www.beszeljrola.hu/tortenetek/hangos-tortenetek!

A 4. fejezetönellenőrző kérdései

Milyen jelenséget takar a következő meghatározás: „*Korábban alkalmazott problémamegoldási módok nem megfelelőek vagy sikertelenek. A kliens lelki egyensúlya megbomlik*”?

a) problémahelyzet
b) sürgősségi helyzet
c) **krízishelyzet**
d) kiégés

Hogyan folytatódik helyesen a mndat: „*Az észlelő- és jelzőrendszer tagja a jelzést…”?*

a) szóban is megteheti, amit írásban is meg kell tenni
b) csak írásban teheti meg a jelzést
c) csak szóban teheti meg a jelzést
d) maga dönti el, hogyan kívánja megtenni

5. A gyermekbántalmazás megelőzése

Összefoglalás: A fejezetben a gyermekbántalmazás tüneteit, prevenciólehetőségeit és a szakemberek feladatát tekintjük át a gyermekbántalmazás megelőzése érdekében.

Cél: A hallgatók gyermekbántalmazás megelőzésével kapcsolatos ismereteinek és problémakezelésének fejlesztése.

Kulcsszavak: prevenció, bántalmazás tünetei, barnahus módszer, krízisközpont

Tanulást segítő kérdések

- Milyen tünetei vannak a bántalmazásnak?
- Mi az elsődleges, másodlagos, harmadlagos prevenció lényege!
- Mi titkos menedékház?
- Milyen szolgáltatást biztosít a krízisközpont a bántalmazottak számára?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom

- Herczog Mária (2007): Gyermekbántalmazás. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest
- Babity Mária (2013): A gyermekbántalmazás rizikótényezőinek vizsgálata https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15157/babity-maria-phd-2014.pdf?sequence=1&isAllowed=yutolsó letöltés 2021. 04. 20.
- Kerezsi Klára (1995): A védtelen gyermek Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest
- Pintér Ádám-Tóth Judit Nikoletta (2017) A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás In Statisztikai szemle 95. évf. 8-9. sz. 847-872.
- Virág György (szerk.) (2005): Családi iszonyok KjKKerszöv Kiadó Budapest
- Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól EMMI, Budapest 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.
- A család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól, EMMI Budapest. 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.
- A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszűntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan 3. kiadás
- https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés 2021. 04. 21.

5.1. A gyermekbántalmazás felismerése, gyanújelek

A gyermekbántalmazás felismerése sokszor ütközik nehézségbe különösen igaz ez az érzelmi és szexuális bántalmazásra. A fizikai bántalmazás sok esetben külsérelmi nyomokkal jár, így ezt egyszerűbb lehet felismerni. A következőkben olyan tüneteket, magatartásbeli sajátosságokat mutatunk be, ami bántalmazásra utalhat.

A gyermekeknél észlelhető általános viselkedési gyanújelek bántalmazás/elhanyagolás esetén

- kifejezéstelen arc, üres tekintet, szemkontaktus hiánya, autóagresszivitás, pl. hajtépés,
- megretten váratlan érintéskor, simogatáskor elrántja a fejét,
- fél a fizikai érintéstől,
- feltűnően készséges, túlságosan alázatos, engedékeny viselkedés,
- túlságosan éber, vibráló válogatás nélkül figyelmet követelő,
- szokatlanul félént, riadt, túlérzékeny,
- bizalmatlan, különösen a közel állókkal szemben, fél a szülőktől,
- félelem bizonyos személyektől, vagy bizonyos típusú emberektől (pl.: férfiak, katonák),
- alvászavarok, evészavarok,
- regresszív viselkedés,
- regulációs zavarok,
- enuresis, encopresis,
- pszichoszomatikus tünetek
- gyermekközösségben kapcsolatteremtési problémák,
- passzivitás, izolálódás vagy agresszivitás,
- megváltozott gyermeki magatartás, beállítódás (pl.: extrovertálttá válik).

Az elhanyagolás testi gyanújelei a gyermekeknél

- alultápláltság, leromlott fizikai-lelki állapot,
- piszkos, az időjárási viszonyoknak nem megfelelő ruházat,
- ápolatlan, feltűnően piszkos bőr, elhanyagolt bőrfertőzések, rovarcsípések nyomai, korábbi sérülések hegei,
- túl gyakran történik a gyermekkel baleset, sérülés,
- ismeretlen eredetű eszméletvesztés,
- túl gyakran kerül kórházba.

Fizikai bántalmazásra utaló testi gyanújelek/jelek a gyermeknél

- a bántalmazás látható jelei, fojtogatás, verés nyomai,
- szájüregi sérülések keresése, mely felveti a szexuális abúzus gyanúját is,
- radiológiai eltérések keresése orvosi vizsgálat során (többszörös bordatörés, szegycsont haránt irányú törése, csont-porc határ szétválása, kulcscsont-, lapocka-, gerinctörés, különböző idejű törések, izolált spiráltörés a combcsonton, kiterjedt csontkörüli reakció),
- nem baleseti jellegű sérülések, égés, forrázás nyomai (pl.: szimmetrikus forrázás, nyomok mindkét farpofán, alsó végtagon),
- az előzményben korábbi sérülések, többszörös, a gyógyulás különböző stádiumait mutató zúzódások, vérömleny, karmolás,
- 1 év alatt gyermek csonttörése,
- spirális végtagtörés,
- többszörös törések egyidejű jelenléte, ide tartozik a megragadás következtében létrejövő sorozatos bordatörés,
- gyógyulás különböző fázisában lévő csonttörések,
- nem a megszokott helyeken látható a zúzódás (térd, tenyér, könyök, homlok), hanem pl. tarkó, törzs, fül, hajas fejbőr,
- ellentmondásos történet a sérülésről (más története van a sérülésről a gyermeknek, mint a szülőnek, vagy a gyerek másként meséli a sérülés körülményeit a különböző találkozásokkor),

- a szülő által elmondott, a sérülés körülményeire vonatkozó történet nem konzekvensen ugyanaz (pszichiáteri vélemény)
- a gyermek szinte szó szerint ismétlő a szülő történetét a sérülésről,
- nem baleseti jellegű mérgezés.

Fizikai/érzelmi bántalmazás viselkedésbeli/pszichés gyanújeli a gyermeknél

- iskolai teljesítmény romlása,
- izoláció, befelé fordulás,
- agresszivitás,
- depressziós tünetek,
- deviáns magatartás, csavargás, elszökés,
- drogozás, alkoholizálás,
- önagresszió, öngyilkossági kísérlet

A szexuális bántalmazás jelei/gyanújelei

- a gyermek korához nem illő szexualizált viselkedés, szóhasználat,
- nemi aktus eljátszása,
- fokozott, az életkornak nem megfelelő érdeklődés a szexualitás iránt,
- alhasi fájdalom,
- a végbél és a nemi szervek fájdalma, váladékozása, viszketése, fájdalmas vizelés, makacs húgyúti fertőzések. Specifikus jelek:
  - végbél sérülése, váladékozása, széklettartási zavarok,
  - a genitália makacs gyulladása, sérülése,
  - a hymen sérülése,
  - a kiskorú terhessége,
  - a kiskorú nemi betegsége
  - szájüregben észlelt sérülések esetén is gondolni kell szexuális abúzusra.

(Forrás: A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan EMMI 3. kiadás (A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan EMMI 3. kiadás https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/MODSZERTANI_UTMUTATO.pdf)

Családi rizikófaktorok: a család deprivációja, erőszak a családtörténetben elvált szülő, mostohaszülő v. élettárs, az anya fiatalkorú, az anya nem elérhető a gyerek számára, zavarok a családi kommunikációban megromolott házasság. A szülő személyiségéből adódó rizikó tényezők: a szülők közömbösek, elutasítók, túl aggódóak, intoleránsak, szülőkkel ambivalensek, a szülők mentális betegsége, a szülő bántalmazott gyermek volt, a szülő mentális betegsége, a szülők hangulati betegsége, a szülő mentális betegsége, szülő hangulati betegsége, depressziója, alkohol függő, deviáns magatartású. (A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan EMMI 3. kiadás https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/MODSZERTANI_UTMUTATO.pdf)

A gyermekkel kapcsolatos kockázati tényezők nem kívánt vagy titkolt terhességből született gyermek: koraszülött, kis súllyal született gyermek, két testvér születése között kevesebb mint 18 hónap telt el, fogyatékossággal élő gyermek, a gyermek szokatlan külseje, nehezen kezelhető gyermek magatartási, tanulási zavarral küzdő gyermek, szabálysértés(ek), bűncselekmény(ek) elkövetése a

gyermek részéről.. (Forrás: A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan EMMI 3. kiadás https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/MODSZERTANI_UTMUTATO.pdf)

A fogyatékossággal élő gyerekek a bántalmazás által veszélyeztetettebbek. A fogyatékossággal élő gyerekek, fiatalok felvilágosításához készült segédanyag Fogyatékosság és bántalmazás címmel, ami könnyen érthető kommunikációval készült az EMMI és az FSZK támogatásával 2015-ben. Elérhető az alábbi linken: https://nfszk.hu/kiadvanyok/abuzus-temajaval-foglalkozo-kiadvanyok/fogyatekossag-es-bantalmazas/ (2022.03.14.)
A fogyatékossággal élő gyerekek bántalmazás elleni prevenciójában, jogaikról való tájékoztatásban jól használható a MONDO kártyajáték.

Hangsúlyozni kell, hogy több rizikófaktor együttes jelenléte sem vezet szükségszerűen bántalmazáshoz, elhanyagoláshoz. Nagyon kedvezőtlen körülmények között is élnek gyermekek harmonikus, szerető, védelmező légkörben, ugyanakkor optimálisnak látszó és kiegyensúlyozott családban is megtörténhet a gyermek elhanyagolása, bántalmazása.

5.2. Prevenció

Elsődleges (primer) prevenció

Célja, hogy mérsékelje a gyermekek helytelen irányú és ütemű fejlődését; **megelőzze a fenyegető ártalmak kialakulását**. Enyhítenie kell a veszélyeztető körülményeket, csökkentenie azok hatását s új eseteiknek előfordulási arányait. Az erőfeszítések két területre összpontosulnak: megváltoztatni a környezetet és erősíteni az egyén problémamegoldó készségeit. A bántalmazás vonatkozásában **az elsődleges prevenció lehet a gyermek tájékoztatása, információnyújtás, tanácsadás, a segítségkérés lehetőségeinek bemutatása.** Pl. szexuális bántalmazás megelőzése esetén a test feletti rendelkezés jogának, a nemet mondásnak az érintési kontinuitásnak a megismertetése stb. **A szülők figyelmét felhívni a gyemrekekkel szembeni jó bánásmódra, a szülők képzése valamint tájékozatása arról, hogy agresszió kezelésben hol tudnak segítséget kapni.**

Az elsődleges megelőzést szolgálhatja a „Chicoca fája” képzési program, aminek célja a gyermekek szexuális zaklatásának megelőzése, illetve kezelése. A prevenciós program Mexikóban évek óta sikeresen működik, magyarországi adaptációját 1997-ben dolgozták ki a Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelkedően Közhasznú Egyesület gyermekbántalmazással foglalkozó szakemberei.

Annak érdekében, hogy a bántalmazások intergenerációs továbbadása csökkenjen, azza a bántalmazott gyermek ne legyen bántalmazó felnőtt, fontos az érintett személyek/szülők családok korai intervenciós lehetőségét megteremeteni. Rizikócsaládoknak számítanak azon felnőttek által létrehozott családok, ahol a leendő szülőksúlyos terheltséget hordoznak, akiknél az elsődleges kötődési kapcsolatok nagy valószínűséggel zavart szenvedhettek. Ide tartozhatnak a gyermekként bántalmazott, elhanyagolt, intézetben nevelkedő, valamint a szenvedélybeteg, súlyos mentális rendellenességgel, devianciával küzdő fiatal felnőttek. Az ő szülővé válásuk kiemelt figyelmet és fokozott támogatást igényel, hogy a szülői múlt árnyai ne kísértsenek a gyerekszobában.

A **rizikócsaládo**k fokozott támogatása, megsegítése magában foglalja a helyes gondozási ismeretek megtanítását, pozitív minták kialakítását, a helyes megoldások megerősítését, gyakorlati segítségek

adását, a mentalizációs képesség fejlesztését, pszichológiai, terápiás segítséghez való hozzáférés segítését. Mindezen beavatkozások célja a traumatizációk transzgenerációs öröklődésének kivédése.
A tudatosítás, intenzív terápiás, vagy életvezetési gyakorlati segítségadás (védőnő, szociális munkás, pszichológus által), lehetőséget teremthet olyan korrektív tapasztalások beépítésére melyek egy egészségesebb jövő lehetőségét hordozzák.

A segítségadás lehetőségei:

- Hiányzó pozitív példákat pótolni
- Hiányzó ismereteket tanítani
- Erősíteni, amikor nem történik erőszak
- Agresszió mentes kommunikáció tanítása
- Keresni és értékelni, amit a szülők jól csinálnak
- Egyéni felelősségek tisztázása, vállalása
- Külső, gyakorlati segítség felkutatása, igénybevétele, az elszigeteltség oldása
- Rizikócsoportok különös figyelemmel kísérése még a kialakuló problémák előtt
- Mentalizációt segítő programok (Allen, Fonagy, Bateman, 2011) „gondoljunk a babára" program
- Az anya megtanítása a gyermek igényeinek és jelzéseinek felismerésére
- Videotréning
- Segíteni a szülők gyermekkori traumáinak feloldását, feldolgozását
- Családterápia (Takács, 2019)

Másodlagos (szekunder) prevenció:

Célja, hogy csökkentse az elsődleges prevenció ellenére is elkerülhetetlenül előforduló zavarok, rendellenességek, ártalmak, veszélyeztető körülmények időtartamát. Ezzel ugyanis csökken a közösségen belüli rendellenességek előfordulási aránya. Magában foglalja az esetfeltáró, diagnosztikai és korrektív típusú szolgáltatások szervezését is abból a felismerésből kiindulva, hogy az időben feltárt rendellenességek hatékonyan kezelhetők. A bántalmazás esetén a **másodlagos prevenció lehet az eset hátterének feltárása, orvosi, pszichológiai diagnózis felállítása, pszichológiai szolgáltatások szervezése, a krízis ambulanciák igénybevételének ösztönzése.**

Harmadlagos (tercier) prevenció:

Célja, hogy a közösségen belül csökkentse az akut rendellenességek, zavarok, ártalmak, veszélyeztető körülmények következtében kialakult defektusok (devianciák) előfordulási arányát. Annak biztosítására törekszik, hogy a különféle rendellenességek, zavarok, ártalmak, veszélyeztető körülmények megszűnése után a múltbéli nehézségeik a lehető legkevésbé akadályozzák a gyermekeket a családjukba való visszatérésükben, valamint a közösség társadalmi életbe való újbóli bekapcsolódásukban. A rehabilitációt és reintegrációt foglalja magába. (GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLTATÁS – PREVENCIÓ, TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása" pillér Budapest, 2011. szeptember.)

A bántalmazás során a rehabilitációt szolgálja a bántalmazottak pszichológiai megsegítése. A bántalmazottak elmenekülését segíteni az Országos Kríziskezelő és és Információs Telefonszolgálat 06-80-22-55-20 hívásával, és vagy a helyi család- és gyermekjóléti szolgálatok családsegítőinek közreműködésével tud eljutni védett szálláshoz krízisközpontba és titkosmenedékházakban az ott nyújtott társadalmi reintegrációt biztosító szolgáltatások.

Az Európa Tanács kidolgozta a “fehérnemű szabályt” annak érdekében, hogy a felnőttek tudjanak beszélgetni a gyerekekkel a bántalmazás megelőzése céljából. A program leglényegesebb elemei a test feletti rendelkezés jogának megismerése, a titok fogalmának tisztázása, a jó és rossz érintés tisztázása. A felnőtteknek szóló rövid anyaggal együtt egy képeskönyvet is kiadtak Kiko and theHand (Kiko és a Kéz) címen: Kiko, a mesebeli kisgyerek új barátot talál, a színes Kezet, akivel együtt játszhat. (forrás: http://www.csagyi.hu/hirek/item/1023-a-fehernemu-szabaly-tanitsuk-meg-a-gyerekeknek-hogyan-vedhetik-meg-magukat-a-szexualis-visszaelesektol, 2021. 04. 21.)

http://bantalmazas.hu/ (javasolt honlap)

5.3. A segítségnyújtás lehetőségei

Ha fény derül a bántalmazás tényére, akkor az **első és legfontosabb feladat a további bántalmazás megelőzése, megakadályozása.** Ez elsősorban a gyermekvédelmi rendszer feladata, ami rendkívüli körültekintést igényel. Fontos egyrészt **a gyermek támogatása, másrészt a család segítése**. Ehhez elengedhetetlen a bizalmi légkör kialakítása. Ha a bántalmazó szülő, vagy annak párja, kér segítséget, akkor nagyobb az esélye a bántalmazás abbahagyásának. Azonban a bántalmazó szülők nehezen tudnak segítséget kérni és elfogadni. Ilyenkor **a gyermek védelme érdekében szükséges a jelzőrendszer bármely tagja részéről a jelzés megtétele az intézkedésre jogosult szervezet felé.**

A bántalmazás áldozatával való segítő munka esetén fontos, hogy ismerjük az áldozatok néhány jellegzetes viselkedésmódját, ezáltal érthetőbbé válik az áldozat viselkedése. Az áldozatok számtalan segítővel kapcsolatba kerülhetnek, szociális munkás, védőnő, pedagógus, a gyermekvédelem munkatársai, ezeknek a szakembereknek a mentálhigiénés felkészültsége, tapintatos, szakszerű hozzáállása segítheti az áldozatok újra traumatizálódásának elkerülését.

Jellemző az áldozat viselkedésére:

- Traumatikus eseményeket gyakran fedi vagy kerüli (PTSD poszttraumás stressz-zavara)
- Erős ellenállást mutat a közvetlen kikérdezéssel szemben
- Bizalomvesztés a felnőttekben (a segítő dolgát is megnehezíti)
- Szégyen, bűntudat, öngyűlölet (veszélyforrás lehet)

A segítő feladatai:

- Közvetett megközelítés (rajz, játék, fantázia)
- Újratraumatizálás kivédése (rendszerabúzus elkerülése)
- Bizalom, biztonság megteremtése kiemelten fontos
- Bűntudat csökkentése
- Önbecsülés helyreállítása
- Fantáziák, félelmek feltárása, csillapítása
- Az elkövető viselkedését patológiásnak kell minősíteni
- Harag, depresszív érzések kifejezésére lehetőséget adni a gyermeknek
- Erősen gátolt viselkedés feloldása
- Elmaradt gyermeki igényekre lehetőséget adni
- Pszichológiai, pszichiátriai segítség megtalálása (elérhetőség, hozzáférés, kapacitás) (Takács, 2019)

„A bántalmazott gyerekek segítése egyéni vagy kiscsoportos formában pszichológus szakember bevonásával történik. Magyarországon kevésbé terjedt el, de a különböző önsegítő csoportok, vagy szakember vezette csoportok is segítséget nyújthatnak a bántalmazottaknak.”(Tománé és mtsai, 2018:67)

A további traumák elkerülés érekében kialakított módszer:
A szexuális bántalmazás során nagy nehézséget jelent, hogy a gyereknek több alkalommal többféle szakember számára kell elmondania a vele történteket, az orvosi vizsgálat kellemetlenségei mellett.
A gyerekek számára segítséget jelent, hogy Magyarország is bevezette az Izlandon 1998 óta működő Barnahus módszert. 2021. január 1-től a nyomozó hatóság pszichológus vagy pszichiáter végzettséggel rendelkező szaktanácsadó közreműködésével hallgathatja ki a gyermeket.
A Barnahus módszeren alapuló Meghallgató és Terápiás Központok arra adnak lehetőséget, hogy a szexuálisan bántalmazott gyermek gyermekbarát környezetben, lehetőség szerint egy alkalommal és egy helyen mondja el a vele történteket. A meghallgatást szakember végzi, miközben a nyomozást végző rendőr, ügyész, ügyvéd egy monitorozó szobából vezeti, figyeli meg a folyamatot. Cél, hogy a gyermeknek elég legyen egyszer elmondani a vele történteket.(https://barnahus.hu/ez-a-barnahus/2021. 05. 10.)

Az áldozatok részére biztosított intézkedések és intézmények
Ha hozzátartozók közötti erőszak miatt bejelentés érkezik a rendőrségre, a bejelentés utána a rendőrök a helyszínene mérik fel a helyzet súlyosságát.. Amennyiben a helyszínen tapasztaltak, a meghallgatottak által elmondottak és az összes körülmény alapján a hozzátartozók közötti erőszakra következtetnek elrendelik az **ideiglenes megelőző távoltartás**. Ez legfeljebb 72 óráig tart. Az elrendelés idejel alatt a bántalmazó köteles magát távol tartani a bántalmazótól. Ez idő alatt kezdeményezni a **megelőző távoltartást** a rendőrség hivatalból, de kezdeményezheti a bántalmazott és közeli hozzátartozója is.Ilyen intézkedést csak a bíróság hozhat, annál a bíróságnál kell kezdeményezni, ahol a bántalmazott életvitelszerűen tartózkodik.. A megelőző távoltartás 60 napra is szólhat.

A bántalmazás következményeként a rendőrség az ideiglenes megelőző távoltartást akkor rendeli el, ha az eset összes körülményéből, így különösen a bántalmazó és a bántalmazott által előadott tényekből, a hozzátartozók közötti erőszak helyszínéből, a hozzátartozók közötti erőszakra utaló jelekből, a bántalmazó és a bántalmazott magatartásából és egymáshoz való viszonyából a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésére megalapozottan lehet következtetni. A rendőrség az ideiglenes megelőző távoltartás elrendelésével egyidejűleg az ideiglenes megelőző távoltartó határozat egyidejű megküldésével, az arra illetékes helyi bíróságnál kezdeményezi a megelőző távoltartás elrendelését. (2009. évi LXXII. törvénya hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról 5. §. 7 §)

Az áldozatok részére biztonságos lakhatás, ellátás és szolgáltatást bizosító intézmények:
Krízisközpontként kizárólag a családok átmeneti otthona működhet. A krízisközpont befogadja a hozzátartozók közötti erőszak miatt krízishelyzetbe került, a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvény szerint bántalmazottnak minősülő személyt és azt a vele egy háztartásban élő személyt, akinek tartására jogszabály, szerződés vagy bírósági határozat alapján köteles (a továbbiakban együtt: bántalmazott család).

A krízisközpont a bántalmazott család számára keretében legfeljebb nyolc hét időtartamra, lakhatást biztosít, és szükség esetén biztosítja az étkeztetést, a ruházattal való ellátást, a mentálhigiénés és egészségügyi ellátást, közreműködik – a gyermekjóléti szolgálattal együttműködve – a krízisellátást szükségessé tevő okok megszüntetésében, a család, az egyén helyzetének rendezésében, otthontalanságának megszüntetésében,kiegészítő tevékenysége keretében a bántalmazott társadalmi reintegrációja érdekében legfeljebb öt év időtartamra félutasház-szolgáltatást nyújthat.

A segítségnyújtás lehetőségei közé tartoznak a bántalmazottak számára fenntartott titkos menedékházak. Titkos menedékházként kizárólag a családok átmeneti otthona működhet. A titkos menedékház befogadja

a kapcsolati erőszak miatt krízishelyzetbe került, illetve otthontalanná vált bántalmazottat és gyermekét, a bántalmazott családot. A titkos menedékház legfeljebb hat hónap időtartamra: lakhatást biztosít, és szükség esetén biztosítja az étkeztetést, a ruházattal való ellátást, a mentálhigiénés ellátást, valamint segítséget nyújt az egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréshez, segítséget nyújt a bántalmazás következtében kialakult pszichés sérülések kezelésében és jogi tanácsadással segíti érdekeinek védelmét. Legfeljebb öt év időtartamra kiegészítő tevékenysége keretében a bántalmazott társadalmi reintegrációja érdekében félutasház-szolgáltatást nyújthat. (1997. évi XXXI. tv. 51§. 5-9).

Személyes segítséget nyújtó szolgáltatások:
A család- és gyermekjóléti szolgálatoknál a tájékoztatást, tanácsadást, szociális segítő munka biztosítása a családokban jelentkező működési zavarok ellensúlyozásában kaphat segítséget a rászoruló A család- és gyermekjóléti központokban speciális tanácsadást tud igénybevenni, pl. pszichológiai tanácsadást, jogi tájékoztatást. A családon belüli /hozzátartozók közötti erőszakra specializálódtak a **Krízisambulanciá**k, ahol pszichológus, jogász és szociális szakember segítségét lehet igénybevenni. Országszerte 9 kízisambulancia működik, ahová személyes fordulhatnak tanácsadásért.
https://segelyszervezet.hu/szemelyes-tanacsadas-krizisambulanciakon/

Telefonos segítségnyújtás krízis esetén

- Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat Magyarországról ingyenesen hívható segélyvonal a nap 24 órájában, az ország egész területén és külföldön, rendelkezésre kíván állni mindenki számára, akinek szüksége van rá. Célja, hogy segítséget nyújtson a kapcsolati erőszak, a gyermekbántalmazás, a prostitúció- és emberkereskedelem áldozatainak és szükség esetén gondoskodjon az elhelyezésükről.
- A Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány több mint 25 éve segíti a gyerekeket. Az alapítvány telefonos lelki segély vonalat, online tanácsadást, chat szobát működtet, ahol a gyerekek beszámolhatnak problémáikról. A szülők számára internet biztonsági tanácsadást nyújtanak.
- A NANE Egyesület Nők és gyerekek elleni erőszak áldozatainak és segítőiknek működtet segélyvonalat.

5.4. A szociális és gyermekvédelmi szakember szerepe és feladata a gyermekbántalmazás felismerésében és megelőzésében.

„A gyermek nem vethető alá kegyetlen, embertelen, megalázó testi fenyítésnek, büntetésnek, vagy bánásmódnak.”
(A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény)

A gyermeki jogok között kiemelt helyet foglal el a gyermekek bántalmazás elleni védelemhez való joga. Ennek oka, hogy az elszenvedett bántalmazás közvetlen és személyes fenyegetést jelent a gyermekek testi és lelki egészségére, akár visszafordíthatatlan káros következményekkel is járhat.

A gyermekek bántalmazás elleni védelemhez való jogának biztosítása és érvényesítése a szociális és gyer szakembereknek is kiemelt feladatuk, hiszen a gyermekek a táradalom legkiszolgáltatottabb tagjai közé tartoznak: jogaik védelmében, érdekeik érvényesítésében segítségre, támogatásra szorulnak, önállóan ezt nem tudják megtenni. A gyermekvédelmi szakemberek munkája elengedhetetlen a nevelésükre, gondozásukra bízott gyermekek jogainak érvényesítésében és védelmében, hiszen e nélkül hogyan is érvényesülhetne a gyermekvédelmi rendszer védelmi funkciója. A gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelmi szakellátás területén azonban megalkotásra, bevezetésre és alkalmazásra kerültek azok a szabályozó dokumentumok, módszertanok és eljárásrendek, amik a rendszerszintű egységes fellépést segítik elő a gyermekbántalmazási esetek felismerésében, jelzésében és kezelésében.

Az eddig ismertettekből következik, hogy a szociális, gyermekjóléti és gyemekvédelmi szakemberek szerepe többbféle és sokrétű annak megfelelően, hogy ki milyen szolgáltatásban dolgozik. Elsődlegesen fontos, hogy a szakember tisztába legyen azzal ,hogy neki hol van a helye a szociális és gyermekvédelmi rendszerben, mi a feladata észlelő- és jelzőrendszeri tagként. A jelzőrendszertagjaként fontos, hogy képes legyen pontosan észlelni a gyermek helyzetét és a helyzet súlyosságát felmérni. Amennyiben a helyzet nem indokolja a jelzés megtételét legyen azzal tisztában, hogy utánkövetésben van-e feladata, vagy ezt elvégzi más. Jelzés megtétele esetén tudja, hogy hová kell a jelzést megküldeni és képes legyen jelzést tenni. A jelzés megtétel után feladat az együttműködés a család- és gyermekjóléti szolgálatást nyújtóval, legyen tisztába azzal ,hogy akár feladatot is kaphat a szociális esetvitel során pl. falugondnok vállalja, hogy szállítja a gyermeket az iskolába.Legyen képes az együttműködésre és tudja, hogy milyen együttműködési színtereke vannak. Azaz ha esetmegbeszélésre, esetkonferenciára hívják arra felkészül, oda elmegy és azon a tapasztalait el mondja. Fontos, hogy a szakember képes legyen a bántalmazást felismerni és mérlegelni annak súlyosságát, aszerint, hogy milyen beavatkozást igényel.

Ha egyértelművé válik a gyermek bántalmazása gondosan mérlegelni kell a helyzetet, mivel a bántalmazás napvilágra kerülése a legtöbb családban krízishelyzetet okoz, ami tovább rontja a gyermek és a család helyzetét. Ha nincs közvetlen életveszély az azonnali beavatkozást mérlegelni kell. Szükséges a család segítése, támogatása pl. gyermeknevelési módszerek stb. és a gyermek támogatása is. (Babity, 2005)

A bántalmazás esetén a szakmai intervenciók/beavatkozás három csoportját különböztetjük meg:

1. Elsődlegesen büntető rendőrségi beavatkozás: Minden lépés az elkövető megbüntetésére irányul. Azon a feltételezésen alapul, hogy a tettért minden feleőség az elkövetőt terheli, a többi családtag szerepe elkülöníthető.
2. Elsődlegesen szociális, segítő beavatkozás: ide sorolható minden olyan intervenció, ami a gyerek-áldozatra irányul és célja, hogy biztosítsa a gyerek testi, érzelmi és morális fejlődését.
3. Elsődlegesen terápiás beavatkozás: minden olyan lépés, ami a családi viszonyok megváltoztatását tűzi ki célul valamennyi érintett családtag bevonásával. (Szexuális gyermekbántalmazás a családban, 2001)

A szociális szakember feladata gyermekbántalmazás észlelése esetén a korábbiakban bemutatottak szerinti eljárásrend követése. A megelőzésben, felismerésben és kezelésben elengedhetetlen a szakemberek közötti együttműködés. **Elsődleges feladat a gyermek megóvása a további bántalmazásoktól.**

A 5. fejezet önellenőrző kérdései

Az áldozatok hol kérhetnek személyes tanácsadást?

a) rendőrség
b) bíróság
c) **krízisambulancia**
d) gyermekotthon

Melyik intézmény működhet krízisközpontként?

a) **kizárólag a családok átmeneti otthona**
b) kizárólag a gyermekek átmeneti otthona
c) elsősorban a gyermekjóléti szolgálat gyermekotthon
d) a családok átmeneti otthona és a gyermekek étmeneti otthona

Forgatókönyvi utasítások (a vizsgatesztre vonatkozóan)

A kitöltés megkezdése előtt érdemes feltüntetni a hallgatók számára, a minimálisan teljesítendő pontszámot, az esetleges időkorlátot, valamint az újrapróbálkozási lehetőségek számát és módját. Minden hallgató tesztsora az “A”, “B”, “C” tesztsorokból véletlenszerűen kerül kiválasztásra, a benne foglalt 10 db kérdés sorrendisége szintén véletlenszerűen változtatható.

Felhasznált irodalom

1. Andorka Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába, Osiris Budapest
2. Babity Mária (2013): A gyermekbántalmazás rizikótényezőinek vizsgálata https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15157/babity-maria-phd2014.pdf?sequence=1&isAllowed=yutolsó letöltés 2021. 04. 20
3. Babity Mária (2005):Gyermekbántalmlazás, felismerés, megelőzés, kezelés http://kulvarosialdozatsegites.hu/files/docs/gyermekbantalmazas_megelozes_kezeles.pdf2021. 04. 20.
4. Bányai Emőke- Szabó Lajos- Tánczos Éva (2002): Az esetmunka folyamata. In: Kozma Judit (szerk.) (2002): Kézikönyv szociális munkásoknak. Szociális Szakmai Szövetség Budapest89-128 old.
5. James Barbarino, Anne C. Gabarino (1993): A kőbölcső mint olyan, avagy a gyermekeink érzelmi bántalmazása In Család, Gyermek, Ifjúság 1-2. sz. 25-33.
6. Hajnal Renáta – Sidlovics Ferenc (2015): A gyermekvédelmi jelzőrendszer fejlesztésének főbb irányai In Rácz Andrea (szerk.):A gyermekvédelem megújulási alternatívái Rubeus egyesület 90-96.
7. Herczog Mária (2007): Gyermekbántalmazás. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest
8. Kerezsi Klára (1995): A védtelen gyermek Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest
9. Kerezsi Klára (1996): A gyermek, mint a családi erőszak áldozata In Szilvási Léna (szerk.): Gyermek-Család-Társadalom. Hilscher Rezső Szociálpolitika Egyesület, Bp. 56-78 old
10. Richard D. KrugmanJill E. Korbin C. Henry Kempe(eds) (2013): A 50 Year LegacytotheField of ChildAbuse and Neglect Springer, London. https://link.springer.com/content/pdf/bfm%3A978-94-007-4084-6%2F1.pdfutolsó letöltés 2021. 04. 20.
11. Papházi Tibor (2016): A gyermekbántalmalzhás statisztikája. METSZETEK Vol. 5 (2016) No. 4 http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek%202016_4_08_paphazi.pdf utolsó letöltés 2021. 04. 20.
12. Pászthy Bea A bántalmazott gyermek https://semmelweis.hu/klinikai-pszichologia/files/2017/10/Paszthy-Bea-A-bantalmazott-gyermek.pdfutolsó letöltés: 2021. 04. 23.
13. Pintér Ádám-Tóth Judit Nikoletta (2017)A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás http://real.mtak.hu/55006/1/2017_08-09_847.pdfutolsó letöltés: 2021. 04. 23.
14. Rákó Erzsébet (2016): Szociálpedagógia és módszerek. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen
15. Révész György (2004): Szülői bánásmód- gyermekbántalmazás. Új Mandátum Kiadó Budapest
16. Sáriné Dr. Simkó Ágnes (szerk.) (2012): A mediáció - A közvetíti tevékenység. Budapest HVG-ORAC
17. Soós Zs.(2005): A szociális munka alapjai Comenius Bt. Pécs
18. Szabolcsi Julianna (2015): A jelzőrendszer hatékony működése In Rácz Andrea (szerk.) A gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának szakmai támogatása 22-30.
19. Szabó Lajos (1997): Krízisintervenció a szociális esetmunkában. A krízisintervenció alapelvei In Tánczos Éva (szerk.): Szociális munka egyénekkel és családokkal –esetmunka. A szociális munka elmélete és gyakorlata 2. kötet Budapest. 48-65. o.
20. Szexuális gyermekbántalmazás a családban. Animula Budapest, 2001
21. SzöllősiGábor (szerk.)(2004): Gyermekjóléti alapellátás – Segédanyag a szociális szakvizsgához NCSSZI, Budapest
22. Szöllősi Gábor (2000): Hogy fogalmunk legyen róla…A veszélyeztetettség fogalma az amerikai gyermekvédelemben. *Esély*, 4.sz. 39-71.
23. Takács Tímea (2019): Prevenció In Homoki Andrea (szerk.): Mentálhigiénés családkonzulens tankönyv, Gál Ferenc Főiskola Gyula 251-291
24. https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/13242/mentalhienes_csaladkonzulens_tankonyv_pdfa.pdf?sequence=1&isAllowed=yutolsó letöltés: 2021. 04. 22.
25. Tománé Mészáros Andrea, Kovács Zsuzsanna, Domján Gyula, Gadó Klára, Soósné Kis Zsuzsanna (2018): Hogyan előzzük meg a gyermekbántalmazást? A prevenciós munka jelentősége és kihívásai. Egészségfejlesztés, 59. 5. sz. 63-69.

26. Tóth Olga (1999): Erőszak a családban http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a396.pdfutolsó letöltés: 2021. 04. 23.
27. Virág György (szerk.) (2005): Családi iszonyok KjKkerszöv Kiadó Budapest

Internetes források

1. Gyermekesély – A gyermekvédelmi jelzőrendszer működése, 2014. Statisztikai Tükör 2016. február 5. 1-5. old. KSH Budapest http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/gyermekvedelem14.pdfutolsó letöltés: 2021. 05. 10.
2. Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól EMMI, Budapest 2. kiadáshttps://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés: 2021. 04. 21.
3. A család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő és jelzőrendszer folyamatairól, EMMI Budapest. 2. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés: 2021. 04. 21.
4. A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszűntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan 3. kiadás https://szocialisportal.hu/csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/ utolsó letöltés: 2021. 04. 21.
5. GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLTATÁS – PREVENCIÓ, TÁMOP 5.4.1. „Szociális és gyermekvédelmi szabályozó rendszer kidolgozása” pillér Budapest, 2011. szeptember. http://www.magyisz.hu/Gyermekjoleti%20alapellatas.pdfutolsó letöltés:2021. 05 10. http://www.csagyi.hu/hirek/item/1023-a-fehernemu-szabaly-tanitsuk-meg-a-gyerekeknek-hogyan-vedhetik-meg-magukat-a-szexualis-visszaelesektol
6. Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiája 2016 https://cdn.prohardver.hu/dl/cnt/2018-02/143446/dgys.pdfutolsó letöltés: 2021. 05 10.

Törvények, rendeletek

1. 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról.
2. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
3. 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról.
4. 2011. évi CXII. törvényaz információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
5. 15/1998 NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
6. 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről

1.sz. melléklet

JELZŐ LAP

A jelzést küldő neve és elérhetősége: .....
.....
A jelzett személy, gyermek(ek) neve: .....
Születési hely és dátum: .....
Anyja neve: .....
Lakcím / tartózkodási hely: .....
TAJ szám: .....
Gyermek esetében a szülő, gondviselő neve, címe, telefonszáma: .....
.....
A jelzés oka: .....
.....
.....
Mit tett a jelzést küldő a probléma megoldásának érdekében? .....
.....
.....
.....
.....

Miben kérik a Család- és Gyermekjóléti Szolgálat/Központ segítségét? .....
.....
.....
.....
.....

Dátum:

.....
aláírás